

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ANALÝZA PÍSNŮVÝCH TEXTŮ ZPĚVNÍKU KANCIONÁLNÍK NEB PÍSNĚ
KATOLICKÉ (1639)

Vedoucí práce: Mgr. Marie Škarpová, Ph.D.

Autor práce: Barbora Melmerová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 4.

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 20. 7. 2016

ANOTACE

Tématem bakalářské práce bude analýza písňových textů v anonymním českém nenotovaném duchovním zpěvníku Kancionálník neb Písně katolické, který vyšel z iniciativy jezuitské klatovské koleje v Praze r. 1639. Protože jde o kancionál literární historií dosud téměř zcela opomíjený, bude prvním nezbytným krokem práce vytvoření soupisu písňového repertoáru a datační kritika všech písňových textů (za využití hymnografických soupisů a databází – zejména soupisu M.-E. Ducreuxové a databází Hymnorum thesaurus Bohemicus a Melodiarium hymnologicum Bohemiae). Jedním z hlavních úkolů práce tedy bude zodpovězení otázky, zda tento kancionál obsahuje pouze repertoár převzatý z předchozí hymnografické produkce, nebo zda se v něm některé písně objevily poprvé. V neposlední řadě bych se také pokusila o sledování další recepce těchto „nových“ písní v českém hymnografickém životě raného novověku.

ANNOTATION

The theme of this bachelor's thesis will be the analysis of song lyrics in anonymous czech not notes spiritual songbook *Kancionálník neb Písně katolické*, that was edited from the initiative Jesuitical „klatovské“ college in Prague at 1639. Because there is going about hymn-book literary history almost completely neglected yet, it will be the first necessary step of this work creating the inventory of song lyrics repertoire and data criticism all song lyrics (with using hymnografic inventory and database – especially inventory of M.-E. Ducreuxové and databases of *Hymnorum thesaurus Bohemicus* and *Melodiarium hymnologicum Bohemiae*). One of the main task of this work will be answer question, if this hymn-book contain only repertoire taken from previous hymnografic production, or if there are some songs for the first time. Finally, I would like to try to monitor other reception these „new“ songs in the czech hymnografic live early Modern Age.

OBSAH

1	ÚVOD	4
2	MODLITBA, LITANIE, DUCHOVNÍ PÍSEŇ.....	6
2.1	SLOŽKY DUCHOVNÍ PÍSNĚ, JEJÍ TENDENCE A FUNKCE	7
3	DUCHOVNÍ PÍSEŇ A KŘESŤANSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH	9
4	TEMATIKA DUCHOVNÍ PÍSNĚ 13. – 17. STOLETÍ	12
5	ČESKÁ KANCIONÁLOVÁ TVORBA 16. – 17. STOLETÍ.....	15
6	PRAŽSKÁ JEZUITSKÁ TISKÁRNA A KLATOVSKÁ JEZUITSKÁ KOLEJ	19
7	KONCEPCE ZPĚVNÍKU KANCIONÁLNÍK NEB PÍSNĚ KATOLICKÉ	23
8	CHARAKTERISTIKA PÍSNŮVÉHO REPERTOÁRU KANCIONÁLNÍKU	25
9	PROBLEMATIKA AUTORSTVÍ V DÍLE KANCIONÁLNÍK NEB PÍSNĚ KATOLICKÉ... 31	
10	DALŠÍ RECEPCE „NOVÝCH“ PÍSNÍ KANCIONÁLNÍKU	34
11	ZÁVĚR	35
	PRIMÁRNÍ LITERATURA	37
	SEKUNDÁRNÍ LITERATURA.....	37
	INTERNETOVÉ ZDROJE	39
	PŘÍLOHY	1
	PŘÍLOHA 1 ABECEDNÍ REJTSŘÍK INCIPITŮ VŠECH PÍSNÍ V KANCIONÁLNÍKU	1
	PŘÍLOHA 2	32
	PŘÍLOHA 3 REJSTRÍK INCIPITŮ PÍSNÍ DLE POŘADÍ V KANCIONÁLNÍKU	34

1 ÚVOD

Tato práce se zaměřuje na duchovní píseň v díle Kancionálník neb Písně katolické. Daný zpěvník byl vytištěn roku 1639, kdy převažujícím médiem duchovní písně byl kancionál. Co se obsahu zpěvníku týče, nebyl dosud zcela prozkoumán. Mým hlavním úkolem tedy je pokusit se o analýzu jeho struktury a podat charakteristiku jeho písňového repertoáru, ačkoliv, jak uvidíme posléze, ta se od jiných dobových zpěvníků příliš neliší. Prvním krokem bude vymezení rozdílů mezi třemi základními formami duchovní lyriky: duchovní písní, modlitbou a litanií, jejichž textové struktury jsou si v mnohém podobné. Také nás bude zajímat obecná charakteristika duchovního zpěvu (viz kapitolu 2.1).

Moje pozornost se zaměří na duchovní píseň v českém baroku – seznámení s ní nalezneme v kapitole 4, jež čerpá především z práce Josefa Vašici.¹ V metodologické části práce věnuji prostor i liturgickému roku barokní doby, kde vycházím z díla Jiřího Mikulce.² Ve stručnosti se též zaměřím na společnosti, ve kterých kancionál vznikl, tj. hlavně na Jezuitskou tiskárnu a klatovskou jezuitskou kolej.

V analytické části práce se zabývám koncepcí a skladbou Kancionálníku, jenž obsahuje sto dvacet jedna českých písní, i jeho tematickým rozdělením. Mým hlavním úkolem pak byla analýza jednotlivých duchovních písní a pokus o jejich datační kritiku. K tomu bylo nejprve zapotřebí vytvořit *Abecední rejstřík incipitů* (viz Přílohu 1), ten byl sestaven za pomoci hymnografických soupisů a databází, zejména knižně publikovaného soupisu M.-E. Ducreuxové³ a digitálních databází Hymnorum thesaurus Bohemicus⁴ a Melodiarium hymnologicum Bohemiae.⁵ Ku pomoci mi byl též Blahoslavův rejstřík autorů bratrských písní a jeho pozdější zpracování, který v nové době vydal Jan Kouba.⁶

¹ Vašica, Josef, O české barokní poezii, in *České literární baroko*, Vyšehrad, Praha 1938.

² Mikulec, Jiří, Liturgický rok, in *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Grada Publishing a.s., Praha 2013.

³ Ducreux, Marie-Elizabeth, *Hymnologia bohémica 1522 -1764*, rkp. disertační práce, Université de Paris, 1981.

⁴ Hymnorum thesaurus Bohemicus, Databáze českých duchovních písní z tištěné kancionálové produkce 16. – 18. století, [<http://www.clavmon.cz/htb/>], přístup 20. 7. 2016.

⁵ Melodiarium hymnologicum Bohemiae, [<http://www.musicologica.cz/melodiarium/>], přístup 20. 7. 2016.

⁶ Kouba, Jan, Blahoslavův rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování, *Miscellanea musicologica*, roč. 17, 1962.

Charakteristikou písňového repertoáru zpěvníku Kancionálník se zabývám ve stejnojmenné kapitole. Jejím tématem je též zodpovězení jedné z hlavních otázek práce, totiž, zda tento kancionál obsahuje pouze repertoár převzatý z předchozí hymnografické produkce, nebo zda se v něm některé písně objevily poprvé.

V neposlední řadě mě zajímala problematika autorství v Kancionálníku, jenž je dílem neznámého pořadatele katolického vyznání, a zvláště pak sledování další recepce „nových“ písní v českém hymnografickém životě raného novověku. Jak uvidíme, dané dvě kapitoly nepřinášejí do hymnologie žádné nové zásadní poznatky, některé informace v této práci uvedené však přesto mohou pomoci při celkové charakteristice duchovního zpěvu oné doby.

2 MODLITBA, LITANIE, DUCHOVNÍ PÍSEŇ

Modlitba a píseň jsou dvě větve na kmeni duchovní lyriky. „*Obě jsou výrazem poměru lidského já k Bohu, závislosti nedokonalého individua, omezeného časem a prostorem, na principu absolutně dokonalém, na čase a prostoru nezávislém a věčně trvajícím. Uvědomování si této závislosti dává modlitbě i duchovní písni možnost rozličného výrazu a postoje, který však i při jeho rozmanitosti můžeme zjednodušit na tři základní funkce: oslavy Boha, prosby a díky.*“⁷ Modlitba je určena pro tichou četbu a rozjímání, nebo pro hlasitý přednes a recitaci (sólovou nebo sborovou). Text modlitby bývá většinou prozaický a krátký. Většinou začíná oslovením, vzýváním, pokračuje chválou Boha nebo světce a nakonec vyslovuje žádost o splnění prosby.⁸

Z modlitby se později vyvinuly litanie (z řec. litaneia). Jedná se o dvoudílnou prosebnou skladbu, která se skládá z oslovení, apostrofy, tu pronáší kněz, a vlastní prosby, jež vyslovuje modlící se lid.⁹ Litanie je tedy soubor invokací kumulovaných na počest jedné či více osob nebo jejich vlastností.

Duchovní píseň bývá vyjádřena veršem a je určena pro zpěv. Výjimečně se můžeme setkat s útvarem epickým nebo lyrickoepickým. V římské církvi bývá neliturgické povahy, ale v jiných církvích je součástí liturgie. Duchovní písní se také rozumí každá náboženská píseň určená pro soukromou pobožnost mimo spojení s hudbou. Každá píseň má dvě složky (hudební a textovou). Nejrozšířenějším typem vzývání a opěvování Boha je duchovní píseň, a to především díky volbě lidového jazyka.¹⁰

⁷ Škarka, Antonín, Kapitoly z české hymnologie, in Půl tisíciletí českého písemnictví, ed. Lehár Jan, Odeon, Praha 1986, s. 191.

⁸ Karpatský, Dušan, Modlitba, in Malý labyrint literatury, Albatros, Praha 2001, s. 351.

⁹ Týž, Litanie, in tamtéž, s. 312.

¹⁰ Škarka, Antonín, Kapitoly z české hymnologie, in Půl tisíciletí českého písemnictví, ed. Lehár Jan, Odeon, Praha 1986, s. 191.

2.1 SLOŽKY DUCHOVNÍ PÍSNĚ, JEJÍ TENDENCE A FUNKCE

Jak už jsem zmínila na konci předchozí kapitoly, duchovní píseň má dvě složky, hudební a textovou. Textová neboli slovesná složka je významnější z hlediska obsahu sdělení, neboť vyjadřuje náboženskou myšlenku, a je také úzce spojena s funkcí duchovní písně. Tyto myšlenky mohou existovat i mimo spojení s hudbou, kdežto složka hudební je vždy vázána na nějaký text.¹¹ Hudební stránka ale může být pro píseň složkou primární, může v textu působit na stavbu vět nebo volbu slov. V sedmnáctém století přitahují naši pozornost především jezuité jako vychovatelé hudebníků a jako zprostředkovatelé moderních směrů v hudbě i v divadle.¹²

U takových zpěvů se jedná o tendenční skladby, které by měly vyjadřovat náboženské city. Lid tyto písně chápe jako kultické, ale protože se obracejí k Bohu přímo nebo prostřednictvím svatých a andělů, přesouvá se jejich pozornost i k slovesné a formální stránce, aby vyhovovaly a uspokojovaly i esteticky a byly díly dokonalými.¹³ Jelikož podle křesťanského učení jsme si před Bohem všichni rovni, je i duchovní píseň určena všem vrstvám společnosti, a je proto stanovena pro zpěv celého shromáždění věřících. Má tudíž tendence sociálně jednotící: vyslovuje city, tužby a představy kolektivu, vyjadřuje ideály a názory křesťanství, slouží k náboženské nauce věřících a oslavě křesťanského Boha.

Duchovní píseň má mnoho funkcí, záleží, jakým způsobem se na ni budeme dívat. Ze sociálního hlediska se setkáváme s funkcí společensko-výchovnou a persvazivní. Pro rekatolizační období měla funkce přesvědčovací velký význam, neboť obracela zpět k „pravé“ víře ty, kteří odpadli, nebo kacíře. Z hlediska uměleckého je nejdůležitější funkce estetická. Jak napsal Jan Lehár: „*Centrum duchovní lyriky tvoří texty, v nichž se uplatňuje umělecká funkce, řečeno se Štítným, orientace na „krásnou řeč“.* To je ovšem *hledisko moderní literární historie.*“¹⁴ Primárně ale měla duchovní píseň funkci mimoliterární, tj. prakticky náboženskou a byla součástí hymnografie. Díky misionářům,

¹¹ Škarka, Antonín, Kapitoly z české hymnologie, in *Půl tisíciletí českého písemnictví*, ed. Lehár Jan, Odeon, Praha 1986, s. 191.

¹² Slavický, Tomáš, K otázce vlivu jezuitů na český lidový duchovní zpěv, in *Cemus Petronilla, Bohemia Jesuitica 1556-2006*, Karolinum, Praha 2010, s. 1113.

¹³ Škarka, Antonín, Kapitoly z české hymnologie, in *Půl tisíciletí českého písemnictví*, ed. Lehár Jan, Odeon, Praha 1986, s. 192.

¹⁴ Lehár, Jan, *Centrum a periferie lyrické tvorby*, in *Česká středověká lyrika*, Vyšehrad, Praha 1990, s. 116.

kteří ji hojně užívali, se stala typem rozšířeným ve všech vrstvách společnosti. Sloužila totiž i jako pastorační prostředek.¹⁵

¹⁵ Vašica, Josef, O české barokní poezii, in České literární baroko, Vyšehrad, Praha 1938, s. 14.

3 DUCHOVNÍ PÍSEŇ A KŘESŤANSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Českou duchovní píseň můžeme sledovat už od počátků české literatury. Nejdůležitějším mezníkem jsou pro hymnology šedesátá léta devátého století. Roku 863 přišli na Velkou Moravu bratři Konstantin a Metoděj, kteří přinesli spolu s křesťanstvím nové, slovanské písmo zvané hlaholice a Konstantin přeložil do staroslověnštiny velkou část biblického textu. S pomocí učedníků a bratra Metoděje byly brzy k dispozici pro slovanský národ liturgické texty. Modlitby s duchovními písněmi tak byly nedlouho potom zpívány v jazyce, kterému rozuměla celá společnost. Tato díla jsou tedy určitou reprezentací křesťanské víry:

„Duchovní písně jsou nejstarší české verše, které se nám zachovaly z počátků našeho literárního tvoření v jazyce národním, a to dokonce z dob, kdy neznáme jiných českých slovesných výtvorů náležitých k tzv. krásnému písemnictví.“¹⁶

Slovanská liturgie po smrti obou věrozvěstů neměla na našem území prostor rozvinout se tak, jak misionáři zamýšleli. Z doby po vyhnání slovanských kněží se zachovalo málo textů, mezi nimi například Kyjevské listy a Pražské zlomky. Písní, které přežily tuto dobu, je také málo. Jednou z nich je například duchovní píseň *Hospodine, pomiluj ny* (viz též dále).

Vznik duchovní písně tedy souvisel jak u nás, tak jinde s přijetím křesťanství. Duchovní píseň byla vždy přítomna v českém písemnictví, ať už to bylo v době lucemburské nebo husitské či později. Ke konci čtrnáctého století na scénu duchovního zpěvu vstoupil Jan Hus. Učil věřící starším i novým duchovním písním. Produktivními byli ve skládání duchovních písní i tábortité, kteří zavrhlí latinský liturgický řád katolické církve. Jan Želivský, který v letech 1419 – 1422 působil v kostele Panny Marie Sněžné na Novém Městě pražském, úplně počestil původní liturgii a liturgické zpěvy. Hlavním pramenem pro liturgické texty patnáctého století se pro nás stal Jistebnický kancionál, opis zpěvníku, jež zřejmě vznikl v Praze roku 1420.¹⁷

¹⁶ Škarka, Antonín, Kapitoly z české hymnologie, in Půl tisíciletí českého písemnictví, ed. Lehár, Jan, Odeon, Praha 1986, s. 193.

¹⁷ Tematikou duchovní písně tohoto kancionálu se podrobně zabývá Antonín Škarka. Viz tamtéž, s. 190-234.

V šestnáctém století navázala na husitskou tradici jednota bratrská. Velké zásluhy lze přisoudit biskupu Lukáši Pražskému, který složil přes sto duchovních písní v národním jazyce a asi šestnáct písní přeložil z latinského do českého jazyka.¹⁸ Další představitel jednoty bratrské, Jan Blahoslav, se nejen podílel na vydání bratrského kancionálu *Písně duchovní evanjelistské*,¹⁹ ale sám do tohoto kancionálu též přispěl písňovými texty.

V sedmnáctém století vznikla velká katolická hymnografická díla. Po Bílé hoře (1620) musely odejít významné osobnosti evangelického vyznání do exilu (viz následující kapitolu). Významným básníkem a skladatelem českého katolického baroka je Adam V. Michna z Otradovic, autor kancionálů *Česká mariánská muzika* (1647) a *Svatoroční muzika* (1661),²⁰ důležitým autorem té doby byl i Fridrich Bridel (více viz též následující kapitolu).

Rozhodující vývoj české duchovní písně sedmnáctého století je výsledkem několika tendencí, za nimiž stojí iniciativa Tovaryšstva Ježíšova: vytvoření katolicky zaměřené hymnografie, uchování velké části písňového dědictví (některá díla jsou původem nekatolická), kvantitativní obohacení. Tento repertoár byl postupně doplňován a zůstal z části živý až do druhé poloviny devatenáctého století.²¹

V období raného novověku, stejně jako jindy, církev a víra spoluutvářely kulturní život ve společnosti: „*Součástí každodenního života zvláště u katolického vyznání, byly osobní náboženské rituály – modlitby, křižování se, pokleknutí apod.*“²² Na pozadí kulturních a politických událostí se podstatně mění církev, společnost a kolektivní myšlení doby. Po porážce stavovského povstání proběhla v Čechách a na Moravě rekatolizace. Katolická církev spolupracovala nejen s výtvarníky, ale i s architekty a hudebníky na vytváření lepších podmínek k podpoře katolického vyznání

¹⁸ Kouba, Jan, Blahoslavův rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování, *Miscellanea musicologica*, 1962, roč. 17., s. 55-62

¹⁹ Kancionál *Písně duchovní evanjelistské* vyšel roku 1561, bývá též nazýván Šamotulský podle místa vydání.

²⁰ Malura, Jan, Kancionál, in Merhaut, Luboš a kol., *Lexikon české literatury 4/2*, Academia, Praha 2008, s. 1902.

²¹ Slavický, Tomáš, K otázce vlivu jezuitů na český lidový duchovní zpěv, in Cemus Petronilla, *Bohemia Jesuitica 1556-2006*, Karolinum, Praha 2010, s. 1113.

²² Mikulec, Jiří, Kůrka, Pavel, Kulturní působení církví, in *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Historický ústav, Praha 2013, s. 269.

ve společnosti. Jednoduše lze říci, že tato doba byla příznivá pro většinu kulturních složek, tedy i pro zvýšení produkce duchovních písní a kancionálů.

4 TEMATIKA DUCHOVNÍ PÍSNĚ 13. – 17. STOLETÍ

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, pro vývoj české duchovní písně je typických několik aspektů. Pro její rozvoj byla zejména příznačná doba působení jezuitů v našich zemích, kteří vytvářeli katolicky profilovanou hymnografii, uchovávali větší část písňového repertoáru původem nekatolického a obohacovali výrazně kvalitativní novou tvorbou.²³

Abychom plně charakterizovali koncepci zpěvníků, dlouhou pět století, stručně se podíváme na strukturu liturgického roku, kterým věřící lid sleduje příběh Ježíše Krista. Vedle pevně daných svátků (z lat. festa immobilia) obsahuje liturgický rok také významné pohyblivé svátky (z lat. festa mobilia), které určují začátek církevního roku. Tyto pohyblivé svátky jsou odvozené od proměnlivých Velikonoc.

Liturgický rok tedy začíná adventem, jenž trvá čtyři neděle. Adventní období završuje Štědrý den, poté následuje 25. prosince den Narození Páně, 1. ledna svátek Obřezání Páně a 6. ledna Tří králů nebo také Zjevení Páně. Tento den uzavírá Vánoce, ale vánoční cyklus v době barokní končil až o svátku zvaném Hromnice. Je to jeden ze dvou imobilních svátků a souvisí s Kristovým příběhem.²⁴ Druhou nepohyblivou slavností je svátek Zvěstování Panny Marie.²⁵ V období mezi Vánocemi a Velikonocemi je takzvané liturgické mezidobí, jež může trvat jeden až šest týdnů, podle toho, jaký den se začínají slavit Velikonoce.²⁶ Týden před Velikonocemi začíná Květnou nedělí (Kristův vjezd do Jeruzaléma), a vrcholí posledními třemi dny: Zeleným čtvrtkem (Poslední večeře Páně), Velkým pátkem (ukřížování Krista), a Bílou sobotou (uctívání mrtvého Ježíše Krista).²⁷ Velikonoce jsou nejvýznamnějším křesťanským svátkem, který připadá na neděli po prvním jarním úplňku. Pátá neděle po Velikonocích se nazývá Křížová, následující tři dny pak křížové. Čtvrtek po Křížové neděli je čtyřicátým dnem po Velikonocích a připadá na něj slavnost Nanebevstoupení Páně. Za dalších deset dnů se slaví svátek zvaný Letnice (svatodušní svátky) a je spojen se sesláním Ducha svatého

²³ Slavický, Tomáš, K otázce vlivu jezuitů na český lidový duchovní zpěv, in Cemus Petronilla, Bohemia Jesuitica, Karolinum, Praha 2010, s. 1113.

²⁴ Název Hromnice je lidového původu, jedná se o svátek Očišťování Panny Marie, slavený 2. února. Někdy se také označoval jako Obětování Páně.

²⁵ Tento svátek připadá na 25. března. V době baroka se mu též říkalo Vtělení Páně.

²⁶ Jinak se tomuto mezidobí může říkat také masopust.

²⁷ V předvečer velikonoční neděle se již začíná slavit Vzkříšení Páně. Hlavní oslavy ale probíhají v neděli na Boží hod velikonoční.

na apoštoly.²⁸ Na první neděli po Letnicích připadá svátek Nejsvětější Trojice. Posledním svátkem spojeným s Kristem je slavnost Božího těla, která je vždy ve čtvrtek po slavnosti Nejsvětější Trojice. Poslední částí liturgického roku je další mezidobí, které trvá většinu léta až do podzimu. V něm se slavily mnohé svátky. Mezi ty nejvýznamnější patří mariánské. Dále se oslavovaly svátky různých světců, kteří byli nějakým způsobem spojeni s českými zeměmi.²⁹

S tematickým dělením mariánských písní se můžeme setkat již v době husitské. Z bližšího pohledu lze duchovní písně obecné i výroční dále tematicky členit. Přitom je důležitá otázka smyslu křesťanského života. Do této oblasti tedy patří písně, pomocí kterých hledáme cestu k nějakému cíli, smilování, odpuštění hříchů, pomoci u Panny Marie, spasení a pokání. Dále sem řadíme i písně o přijímání, o pravém pokoji, písně obracející se k sv. Duchu a ke všem svatým.³⁰

Také v sedmnáctém století se tedy duchovní píseň vyznačuje mnoha motivy: v hymnografických dílech se můžeme setkat vedle výročních písní s písněmi obecnými, které se zaměřují zvláště na otázky dobrých mravů a víry, bez bližšího vztahu k církevnímu roku. Jak jsem již výše uvedla, kancionály se zabývaly liturgickým rokem, ale doplňovaly je právě i písně obecné. Tematika je obohacena širším okruhem světců a každodenních činností spojených s životem věřícího lidu.³¹

Téma barokní písně se zaměřilo na nicotu člověka proti Boží dokonalosti. Josef Vašica k tomu uvedl: „...*lze pozorovati i na baroku slovesném: překypující citovost, jež si zjednává průchod přívalem slov, často asyndeticky kupených, hra s myšlenkovými paradoxy, s dialektickými antithesami i s bytostnými kontrasty, stupňovaný pohyb v básni, čím blíže ke konci, záliba v označování barev a v symbolech, nádhera a přebujení ornamentu na úkor přesných kontur.*“³² Člověk v kontrastu s Bohem se projevuje v kompozici české duchovní písně, především jde o prolínání dvou světů: nebe a země. Takového spojení si můžeme všimnout i ve čtyřdílném písňovém cyklu o posledních

²⁸ Datum letnic se odvozuje od Velikonoc a pohybuje se od 10. května do 13. června.

²⁹ Mikulec, Jiří, Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích, Grada Publishing, a.s., Praha 2013, s. 98-100.

³⁰ Škarka, Antonín, Kapitoly z české hymnologie, in Půl tisíciletí českého písemnictví, ed. Lehár Jan, Odeon, Praha 1986, s. 225.

³¹ Slavický, Tomáš, K otázce vlivu jezuitů na český lidový duchovní zpěv, in Cemus Petronilla, Bohemia Jesuitica 1556-2006, Karolinum, Praha 2010, s. 1114.

³² Vašica, Josef, O české barokní poesii, in České literární baroko, Vyšehrad, Praha 1938, s. 11-12.

věcech člověka, který se začíná ve druhé polovině sedmnáctého století objevovat také v českých katolických kancionálech.³³

Barokní poezie má náboženský ráz, protože lidé v této době žili v krajním napětí. Jak napsal Zdeněk Kalista, tato doba byla pro lid dobou strachu: „*Vydat se na cestu – třeba jen do sousedního města – znamená vydat se riziku nejen zloupení a ztráty všeho možného, ale přímo ztráty života.*“³⁴ Pro jedince měla prosba velký význam, jelikož se jí mohl držet jako jediného světlého bodu. V kancionálech se proto začínají mnohem více objevovat poutní písně a téma spojené s cestou. Proto jedou z dalších forem duchovního zpěvu, která stojí za povšimnutí, je poutní píseň. Pouti a poutníkům věnoval jako první pozornost kancionál Jiříka Hlohovského *Písně katolické* (1622). Nacházíme v něm písně, které jsou přímo určeny ke zpívání při procesích a putování. Tyto písně se sice objevují již v dřívějších náboženských knihách, ale nejsou zvlášť určeny ke zpívání při pouti a cestě. K poutním písním dále patří i dodatkové prosby za déšť nebo za vyjasnění. Podrobně se poutními písněmi zabývá Zdeněk Kalista.³⁵

³³ Vašica, Josef, *Písně o posledních věcech člověka*, in *České literární baroko*, Vyšehrad, Praha 1938, s. 13-15.

³⁴ Kalista, Zdeněk, *Na cestu poutníkům*, in *Česká barokní pout'*, Společnost Cisterciána Sarensis, Žďár nad Sázavou 2001, s. 79.

³⁵ Tamtéž, s. 81.

5 ČESKÁ KANCIONÁLOVÁ TVORBA 16. – 17. STOLETÍ

Kancionál (z lat. cantio) je soubor duchovních písní určený pro křesťanskou bohoslužbu; v evangelické církvi je liturgického a v katolické církvi neliturgického charakteru.³⁶ V Evropě se ojediněle objevuje již v době středověku. Velký počet kancionálů přinesla reformace ve století šestnáctém a s nimi i nárůst duchovních písní. Byl to v první řadě knihtisk, díky kterému se kancionály masově rozšířily. Vydávají se od šestnáctého století až do současnosti a jsou dodnes používány při bohoslužbě v kostele.³⁷

Nejstarším dochovaným česky a latinsky psaným kancionálem je Jistebnický kancionál.³⁸ Dnešní bádání tento zpěvník datuje do dvacátých až třicátých let patnáctého století. Je to notovaný sborník a najdeme zde převážně liturgické, ale i neliturgické texty.³⁹ Tento rukopis je základním zdrojem hymnologického bádání a pomáhá nám zrekonstruovat nejen podobu husitské bohoslužby.

Soubory duchovních písní nebyly ve starší době označovány jako kancionály, tento název se prosadil až v baroku. Ke kancionálům lze řadit rozsáhlejší písňové dodatky k jiným náboženským spisům, které bývaly sestavené podle sledu církevního roku, stejně tak jako kancionály. V širším slova smyslu se jako kancionály označují i graduály,⁴⁰ antifonáře⁴¹ a žaltáře,⁴² tedy soubory duchovních zpěvů určených pro liturgickou potřebu. Mezi kancionály naopak nepatří písňové cykly, které nejsou určeny pro kolektivní zpěv širokých vrstev a nesledují běh církevního roku.⁴³

Na počátku šestnáctého století se začali v oblasti vydávání kancionálů prosazovat jednota bratrská a utrakvisté, kteří volně navázali na husitskou tradici. Především jednota

³⁶ Malura, Jan, Kancionál, in Merhaut, Luboš a kol., Lexikon české literatury 4/2, Academia, Praha 2008, s. 1899.

³⁷ Kouba, Jan, Kancionál, in Macek Petr (ed.), Slovník české hudební kultury, Editio Supraphon, Praha 1997, s. 416-421.

³⁸ Jistebnický kancionál je husitského původu, neúplně dochovaný v rukopise.

³⁹ Malura, Jan, Kancionál, in Merhaut, Luboš a kol., Lexikon české literatury 4/2, Academia, Praha 2008, s. 1900.

⁴⁰ Graduál zahrnuje zpěvy při mši. Rouček, Rudolf, Liturgická literatura, in Vlašín Štěpán a kol., Slovník literární teorie, Československý spisovatel, Praha 1984, s. 210.

⁴¹ Antifonář je kniha mešních zpěvů. Zprvu byl psán bez not, od desátého století psán s notovými značkami, tzv. neумы. Viz tamtéž.

⁴² Žaltář je sbírka biblických žalmů. Viz tamtéž.

⁴³ Malura, Jan, Kancionál, in Merhaut, Luboš a kol., Lexikon české literatury 4/2, Academia, Praha 2008, s. 1900.

bratrská vytvořila lepší podmínky pro duchovní píseň v národním jazyce. Důležitým krokem bylo upevnění jejího místa v bohoslužbě. Prvním oficiálním kancionálem jednoty bratrské je zpěvník z roku 1505, ale již dnes víme, že prvním tištěným kancionálem v celé Evropě byl pravděpodobně bratrský tisk z roku 1501, který byl zřejmě soukromý.⁴⁴

Vůdčí osobností tehdejší jednoty bratrské a autorem mnoha písní byl Lukáš Pražský. Stal se hlavním redaktorem dnes nezvěstných kancionálů z let 1505 a 1519. Roku 1541 byl tiskem vydán kancionál Jana Roha, na nějž navázal bratrský zpěvník zvaný Šamotulský kancionál podle místa vydání v polských Šamotulách.⁴⁵ Jeho hlavním redaktorem byl Jan Blahoslav, jenž do něj sám přispěl duchovními písněmi.⁴⁶ Jednota bratrská vydávala kromě nákladných tisků i drobnější kancionály bez not. K nejcennějším básnickým hymnografickým výtvorům sedmnáctého století patří bratrský zpěvník z roku 1615, jehož součástí byly i písňové parafráze žalmů Jiřího Strejce. Tvorba jednoty bratrské ovlivnila také zahraniční produkci.

V prostředí utrakvistů má kancionálová tvorba také starou tradici. V jejím čele stojí Václav Mířinský a Jan Táborský z Klokotské hory. V písních Mířinského se ještě objevovala tematika doby gotické. Mířinského tvorbu hojně vydával právě Jan Táborský, ale do dějin české hymnografie se zapsal především díky tištěným i psaným kancionálům.⁴⁷

Evangelická kancionálová tvorba se po bělohorské bitvě a protireformačních snahách rozvíjela zvláště v prostředí evangelické emigrace. Nejprve byla víceméně viditelně rozdělena na linii bratrskou a luteránskou, ale zhruba od počátku osmnáctého století se spojila v jednotný proud, kde konfesionální rozdíly nehrály podstatnou roli. V luterské církvi na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století vyniká písňovou tvorbou Jiří Třanovský, za pozornost jistě stojí jeho kancionál *Cithara sanctorum* (1636).⁴⁸

Z exulantské tvorby vyšel v roce 1659 v Amsterdamu bratrský kancionál Jana Amose Komenského. Byly vydávány také německé bratrské kancionály, například

⁴⁴ Malura, Jan, Kancionál, in Luboš Merhaut a kol., *Lexikon české literatury 4/2*, Academia, Praha 2008, s. 1899.

⁴⁵ S malými úpravami vyšel znovu v Ivančicích roku 1564.

⁴⁶ Škarka, Antonín, Kapitoly z české hymnologie, in *Půl tisíciletí českého písemnictví*, ed. Lehár Jan, Odeon, Praha 1986, s. 197.

⁴⁷ Tamtéž, s. 199.

⁴⁸ Malura, Jan, Kancionál, in Merhaut Luboš a kol., *Lexikon české literatury 4/2*, Academia, Praha 2008, s. 1901-1902.

Daniel Strejc-Vetter připravil v Lešně nové vydání německého bratrského zpěvníku *Kirchengesänge* (1636). Vycházely též luterské exulantské kancionály v Sasku a v Lužici, a to především zásluhou Samuela Martinia z Dražova. V poslední třetině sedmnáctého století začala českou duchovní píseň ovlivňovat zvláště německá hymnografická produkce.⁴⁹

Tištěné katolické kancionály vznikaly o něco později, jejich produkce se zvýšila až v době pobělohorské. Prvním katolicky zaměřeným českým kancionálem byl pravděpodobně tisk z roku 1529 s názvem *Piesničky... na nedělní čtení do roka*, vytištěný v Plzni. Dva kancionály vydal v letech 1580 a 1595 Šimon Lomnický z Budče. Také na Moravě vznikaly významné soubory duchovních písní, ty sloužily potřebám olomoucké diecéze. Jsou jimi zpěvníky Jana Rozenpluta a Jiříka Hlohovského. Roku 1631 byl v Praze vydán tiskařem Pavlem Sessiem *Kancionál*, na něj bezprostředně navázal *Český dekaord*.⁵⁰ Dalším souborem náboženských zpěvů, na který se tato práce zaměřuje přednostně, je *Kancionálník neb Písně katolické*. Je katolického původu a menšího obsahu než zpěvníky uvedené výše.⁵¹

Významným autorem ve vývoji duchovní písně je Adam Michna z Otradovic (viz výše), jehož tvorba reprezentuje nový směr, jímž je baroko.⁵² Jiným neméně důležitým autorem poloviny sedmnáctého století je Fridrich Bridel, ten přispěl do hymnografické produkce hlavně dílem vánoční lyriky *Jesličky* (1658). Zahraniční protireformační tvorba se mimo jiné inspirovala i z katolického domácího prostředí, a došlo tak k vydání kancionálů jako například z německého prostředí *Hymnodia catholica* (1624). Ze slovenského prostředí vyniká tištěný kancionál *Cantus catholici* (1655) vydaný v českém jazyce, inspirovaný stejnojmenným maďarským zpěvníkem.⁵³

Kancionálová tvorba změnila podobu s příchodem osvícenství. Tehdy nové písně nevznikaly ve velkém množství, autoři a redaktoři pracovali se staršími texty, které přetvářeli a upravovali. Podstatná byla stále překladatelská činnost. Většina z autorů

⁴⁹ Malura, Jan, *Kancionál*, in Luboš Merhaut a kol., *Lexikon české literatury 4/2*, Academia, Praha 2008, s. 1901-1902.

⁵⁰ Tamtéž, s. 1902.

⁵¹ Viz kapitulu *Koncepce zpěvníku Kancionálník neb Písně katolické*.

⁵² Zmínili jsme se o něm již v kapitole *Duchovní píseň a křesťanství*.

⁵³ Malura, Jan, *Kancionál*, in Luboš Merhaut a kol., *Lexikon české literatury 4/2*, Academia, Praha 2008, s. 1901-1902.

duchovních písní totiž vedle vlastní tvorby otiskovala ve sbornících i překlady latinských, německých či jiných písní.⁵⁴

⁵⁴ Malura, Jan, Kancionál, in Merhaut Luboš a kol., Lexikon české literatury 4/2, Academia, Praha 2008, s. 1903.

6 PRAŽSKÁ JEZUITSKÁ TISKÁRNA A KLATOVSKÁ JEZUITSKÁ KOLEJ

Protože Kancionálník byl vytištěn v pražské Jezuitské tiskárně, je na místě, abych se o této tiskařské oficíně krátce zmínila. Než se k ní dostanu, je třeba uvést, že na počátku sedmnáctého století v českých zemích nadále fungovaly nekatolické tiskárny: na zámku v Dobrovici byla provozována soukromá tiskárna valdštejnská (1610-1616), tiskárna ve Vlčicích (v letech 1613-1616) a v Hradci Králové (1616-1620), kde působil zdejší zakladatel tiskařského řemesla Martin Kleinwechter.⁵⁵ V roce 1627 bylo v Čechách vydáno Obnovené zřízení zemské (na Moravě 1628), kterému předcházela roku 1624 zákaz provozování živnosti nekatolíků související s výrobou knih.⁵⁶

V předbělohorské Praze vykonávalo tiskařství jen málo katolíků. Byli to především Němec Mikuláš Štraus a přistěhovaný rod Kargesiů, k nimž se po smrti Kašpara Kargesia z Haselštejna přiznal Tobiáš Leopold. Na počátku sedmnáctého století byla tato dílna jedinou tiskárnou čistě katolického vydavatelského programu. Mimo Prahu existovala před rokem 1620 pouze dvě tiskařská katolická střediska, a to v Litomyšli (od r. 1581) pod vedením rodiny Graudenovy a v Jindřichově Hradci pod dohledem Kryštofa Haugenhoffera (1613), který ale tiskl pouze cizojazyčná díla pro potřebu jezuitů. Poté se odstěhoval do Brna, kde dílna úspěšně působila až do konce sedmnáctého století.⁵⁷

Po roce 1620 se mnoho jinověrců muselo přeorientovat na katolickou víru. Mezi ně patřili Matěj Pardubský, Daniel Sedlčanský st., Pavel Sessius nebo Zikmund Léva. Pavel Sessius tiskl po roce 1620 pouze oficiální díla a v roce 1625 byl jmenován Arnoštem Vojtěchem z Harrachu arcibiskupským tiskařem, později tiskařem kardinálským. Sessius usiloval o založení tiskáren mimo Prahu, s pomocí probošta Jana Petra Svošovského z Lorbentálu se mu podařilo otevřít tiskárnu v Roudnici (1626) a v témže roce uváděl do chodu tiskárnu v Litoměřicích. Šlo o soukromou dílnu, se kterou mu pomohl probošt Jan Sixta z Lerchenfelsu. Též vybudoval s pomocí augustiniána

⁵⁵ Voit, Petr, *Knihtisk 17. a 18. století*, Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, 2008, s. 6, [http://uisk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/62/2016/01/Knihtisk-17.-a-18.-století_Voit.pdf], přístup 20. 7. 2016.

⁵⁶ Tamtéž, s. 9.

⁵⁷ Tamtéž.

Pavla Cnoopse první tiskárnu v České Lípě.⁵⁸ Tiskař Zikmun Léva z Brozánek po konverzi ke katolictví věnoval své služby klementinským jezuitům. Když se v Praze rozběhl naplno chod Tiskárny jezuitské, stal se jejím faktorem (1635).⁵⁹

Prvním katolickým tiskařem českého původu byl Štěpán Bylina. Pocházel z Plzně a začal provozovat první dílnu po exulantovi Samuelu Adamovi, jež byla jako jediná česká tiskárna konfiskována. Byla k dispozici pražským klementinským jezuitům, ti ji ale pro nedostatek sil prodali Bylinově manželce Juditě. Bylinova tiskárna patřila ve své době k největším živnostem v Praze, vedle Sessiovy a Lévovy.⁶⁰

Tiskárna jezuitská započala fakticky svůj provoz až v roce 1635. Jejím prvním faktorem se stal Zikmund Léva z Brozánek. Instituce fungovala v letech 1635-1636 ve Velké koleji v Karolinu a mezi léty 1636 a 1639 ve Staré koleji v Klementinu. Právě zde byl vytištěn Kancionálník neb Písňe katolické. Během let 1639-1645 byla součástí Svatováclavského semináře. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu vylepšil její ekonomickou situaci tím, že jí daroval desetileté privilegium na výrobu kalendářů a liturgické literatury.⁶¹ Zajímavé je, že až na jedinou výjimku v roce 1654 nebyla tato tiskárna nikdy pronajímána.⁶²

Velkou konkurentkou Jezuitské tiskárny byla Tiskárna arcibiskupská. Jejím vzniku předcházelo jmenování Pavla Sessia arcibiskupským a kardinálským tiskařem. Tato tiskárna byla umístěna na Hradčanech v Arcibiskupském paláci zřejmě již od února roku 1631.⁶³ V sedmnáctém století se navíc rozšířila knihkupecká a nakladatelská činnost. Nejstarší nakladatelskou institucí v Čechách byla nadace Dědictví sv. Václava (1669) založena Marií Šteyerovou, matkou Matěje Václava Šteyera.⁶⁴

Další institucí, kterou se zde krátce zabývám, je klatovská jezuitská kolej a její historické zakotvení v českých dějinách. Touto kolejí se zabírám především kvůli sepsání dedikace Kancionálníku v klatovském semináři. V minulosti byly české země spojeny především s jezuitskou konfesí. V sedmnáctém století, přesněji v roce 1623,

⁵⁸ Voit, Petr, *Knihovnictví 17. a 18. století*, Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, 2008, s. 7, [http://uisk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/62/2016/01/Knihovnictvi-17.-a-18.-století_Voit.pdf], přístup 20. 7. 2016, s. 7.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž, s. 7-8.

⁶¹ Tamtéž, s. 13-14.

⁶² Tamtéž, s. 14.

⁶³ Tamtéž, s. 16.

⁶⁴ Tamtéž, s. 12.

byla ustanovena samostatná Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, a tak se tímto rokem označuje založení české jezuitské společnosti. Prvními jezuitami, kteří přišli na Klatovsko, byli misionáři, většinou působící v jihozápadních Čechách. Jedním z nich byl i Vojtěch Chanovský z Dlouhé Vsi. Studoval v Klementinu a nakonec byl vysvěcen na kněze ve Štýrském Hradci. Po několikaleté působnosti v řádových funkcích (například jako rektor koleje v Jindřichově Hradci) se stal misionářem na Klatovsku, Sušicku a Horažďovicku.⁶⁵

Do roku 1650 se katolické vyznání na našem území rozšířilo natolik, že v Čechách přibývaly koleje v Jičíně, Kutné Hoře, na Novém Městě pražském u Sv. Ignáce, v Hradci Králové, Litoměřicích, Klatovech, Chebu, Březnici a na Malé Straně. Na Moravě vznikly koleje v Jihlavě, Znojmě a Kroměříži. Jezuité díky štědrým mecenášům záhy založili promyšlenou síť sídel a pokryli jimi celou zemi. V Klatovech nejdříve vznikla v roce 1636 rezidence a o šest let později (1642) kolejní instituce.⁶⁶ Prvním představeným rezidence byl Andreas Stredonius (1636-1644), po něm již následovali rektori koleje.⁶⁷ Význam klatovské koleje stoupl v osmnáctém století,⁶⁸ kdy se stala po Praze jedním z významných řádových sídel v Čechách.⁶⁹

Klatovská jezuitská komunita se postupem času rozrostla. První gymnaziální třídu v klatovské koleji otevřel v roce 1636 Jan Molitoris. Zásluhou dobrodinců mohli zdejší jezuité pomýšlet na vybudování nového řádového sídla, které by vyhovovalo požadavkům apoštolského působení. Dobročinným darem 50.000 zlatých rýnských se ovdovělá šlechtična Lucie Ottilie Libštejnská z Kolovrat hraběnka z Martinic stala zakladatelkou koleje (1651). Dalším darem 10.000 zlatých rýnských přispěl její bratr Jiří Adam Bořita z Martinic. Záhy mohly být započaty přípravy na stavbu koleje a kostela

⁶⁵ Černý, Karel, Klatovy barokní, Jezuitská kolej, in Sýkorová Lenka a kol., Klatovy, Lidové noviny, Praha 2010, s. 238.

⁶⁶ Čornejová, Ivana, Jezuité v českých dějinách. Historie a bajky o jezuitách, in Barokní jezuitské Klatovy, sborník textů ze symposia v Klatovech, občanské sdružení Klatovské katakomby, 2007, s. 16.

⁶⁷ Černý, Karel, Klatovy barokní, Jezuitská kolej, in Sýkorová Lenka a kol., Klatovy, Lidové noviny, Praha 2010, s. 240.

⁶⁸ Ze základních údajů o klatovských bratrstvech je vidět, že toto královské město bylo nadprůměrně zaopatřeno konfraternitami (bratrstvy). Do roku 1736 zaznamenáváme šest bratrstev: literátský kůr, latinskou kongregaci Neposkvrněného početí Panny Marie, českou mariánskou družinu Nanebevzetí Panny Marie, bratrstvo Božího těla, růžencové bratrstvo a Smrtné úzkosti Kristovi. Z toho polovina bratrstev byla jezuitských (Mikulec, Jiří, „Radujte se, ó Čechové, mariánští sodálové.“ Jezuitská bratrstva v Klatovech v 17. a 18. století, in Barokní jezuitské Klatovy, sborník textů ze symposia v Klatovech, občanské sdružení Klatovské katakomby, 2007, s. 76-77.).

⁶⁹ Aschenbrenner, Vít, Hudební složka odpoledních pobožností v jezuitském kostele v Klatovech..., in tamtéž, s. 42.

Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly, nového sídla jezuitů.⁷⁰ Samotná výstavba kostela započala až v roce 1655, k liturgickým účelům byl zčásti zprovozněn v roce 1675 a definitivně otevřen v roce 1679. Budova koleje byla zčásti zprovozněna již v roce 1661. Nedlouho po plném fungování komplexu⁷¹ Klatovy téměř vyhořely, a to v roce 1689. Znovuotevření kostela se obyvatelé dočkali až v roce 1717.⁷²

⁷⁰ Herold, Miroslav, Klatovský kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly..., in Barokní jezuitské Klatovy, sborník textů ze symposia v Klatovech, občanské sdružení Klatovské katakomby, 2007, s. 113.

⁷¹ Do komplexu klatovské Jezuitské koleje patřil kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly, katakomby, kde byli pohřbíváni významní členové Tovaryšstva Ježíšova. Další budovou tohoto komplexu bylo samozřejmě gymnázium a budova seminária, kde byli ubytováni profesori a seminaristé. Dále zde nechyběla ani lékárna (Městská knihovna Klatovy: Historie jezuitské koleje, Další budovy komplexu, [<http://www.knih-kt.cz/jezuite2007.php>], přístup 20. 7. 2016.).

⁷² Černý, Karel, Klatovy barokní, Jezuitská kolej, in Sýkorová Lenka a kol., Klatovy, Lidové noviny, Praha 2010, s. 241.

7 KONCEPCE ZPĚVNÍKU KANCIONÁLNÍK NEB PÍSNĚ KATOLICKÉ

Roku 1639 vyšel v Praze zpěvník nazvaný Kancionálník neb Písně katolické od adventu až přes celý rok na výroční svátky, při službě Boží, poutích, procesích, i jindy obvyčejné. Vytisknutý s dovolením pražského arcibiskupa kardinála Arnošta Albrechta hraběte z Harrachu. Soubor je dedikován Ferdinandu Václavu Švihovskému z Ryžmberka. Rod Švihovských z Ryžmberka můžeme v Klatovech sledovat od dob druhé poloviny třináctého století.⁷³ Dále je zpěvník určený pro celou společnost, jak se můžeme dočíst v závěru jeho věnování, které bylo sepsáno v klatovském semináři (o něm viz výše).

Z dedikace se též dovídáme o významu žalmů v židovské liturgii: „...*na sto padesáte žalmův, jako tolik libých strun nastrojená harfa, dím či loutna, celou Synagogu a Starý zákon přes mnoho set let při službě Božské v chrámě Jeruzalémském, i doma, i v poli obveselovala, pobožnosti a horlivosti k poctě pravého vše světa panovníka tak že od rána až do večera při oběti zákonních od kněží tehdejších, ani krom oběti od lidu obecného, nic jiného slyšeti nebylo, než některou píseň z žaltáře Davidového vybranou...*“ Jak je z tohoto úryvku také vidět, v katolické církvi kancionály sloužily jako prostředek k individuálním modlitbám doma nebo na cestách. Ve většině kancionálů totiž najdeme písně, které lze zpívat celý rok, od výročních písní až po zpěvy děkující za každé nové ráno. Lidé se jimi mohli modlit celý den.

Z hlediska hudebně-historického se jedná o zpěvník nenotovaný, ale objevují se v něm odkazy, jaký nápěv lze při zpěvu daného písňového textu použít.⁷⁴ Kancionál existuje jen v jednom vydání, které bylo zhotoveno v pražské Jezuitské tiskárně, jež v té době sídlila ve Staré koleji v Klementinu.⁷⁵

Dalším rysem zpěvníku jsou živá záhlaví. Společně s paginací nepochybně sloužila k orientaci v textu. Kancionálník obsahuje na úplném konci abecední rejstřík,

⁷³ Hůrková, J., Přerostová, H., Tejček, M., Klatovy a okolí v raném středověku a založení města, Pouhavlí v 11. a 12. století a tzv. vnitřní kolonizace, in Sýkorová Lenka a kol., Klatovy, Lidové noviny, Praha 2010, s. 37.

⁷⁴ Takovéto nápěvové odkazy se v kancionálech té doby objevovaly běžně.

⁷⁵ Voit, Petr, Knihtisk 17. a 18. století, Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, 2008, s. 13, [http://uisk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/62/2016/01/Knihtisk-17.-a-18.-století_Voit.pdf], přístup 20. 7. 2016.

jenž zahrnuje sto dvacet jedna písní. Zpěvy kancionálu jsou rozděleny do oddílů, a ty odpovídají dobovým uspořádáním písňových souborů. Podobně nebo stejně jsou seřazeny Písně katolické (1622) Jiříka Hlohovského nebo Kancionál vytištěný Pavlem Sessiem v roce 1631.

Z hlediska počtu písní (121) se jedná o jeden z menších kancionálů, avšak tematickou obsáhlostí se může rovnat jiným souborům duchovních zpěvů, které čítají mnohem více písní. Dílo samé je tedy tematicky rozsáhlé, jak díky „svátkovému“ repertoáru, tak možnosti individuálních modliteb. Zda ale opravdu sloužil v této věci, se nedozvíme. Největší pozornost zpěvník věnuje písním o svatých, písním při mši, písním o Marii a písním o zmrtvýchvstání Ježíše Krista (viz níže). Co se týče písní při mši, mají sice v Kancionálníku své místo, ale český vernakulární jazyk duchovní písně není v katolické církvi součástí liturgie.

Jiným projevem v Kancionálníku jsou též úvodní slova k některým písním. Ve zpěvníku nacházíme tři takovéto průvodní texty, a to u písní: Každého dne chvály hodné (č. 59), Hvězda jasná, Panna krásná (č. 118) a Krásná růžičko bez trní, štíte proti ráně morní (č. 119). Například u písně o sv. Rozalii (č. 119) nás pořadatel informuje o přesném datu a místě nalezení těla světice (15. července 1624, v hoře Ercta, do města Panormu přinesené – dnešní Palermo na Sicílii). Jedná se tedy zřejmě o sestavovatelovy poznámky, které měly čtenáře seznámit například s původem písně.

8 CHARAKTERISTIKA PÍŠŇOVÉHO REPERTOÁRU KANCIONÁLNÍKU

Charakteristickým rysem kancionálu je především tematická obsáhlost a řazení písní ve zpěvníku, jenž zahrnuje nejčastěji písně k církevnímu roku. Rovněž sestavovatel Kancionálníku se držel kompozičního plánu, kterým je liturgický rok. V kancionálu tedy nechybí písně vyprávějící příběh Ježíše Krista, svatodušní a mariánské skladby, zpěvy o svatých, písně modlitební a zpívané při mši, obecné a o moru, také písně o posledních věcech člověka, uzavírající tento soubor.

Prvním oddílem Kancionálníku jsou písně adventní, na něj navazují zpěvy vánoční, které jsou zakončené písní věnovanou Třem králům. Dalším souborem jsou písně o umučení Ježíše Krista, za nimi následují zpěvy o vzkříšení Ježíše Krista. Následující oddíl se vztahuje k procesím. Jde o písně určené v první řadě na dny poutnické křížové. Zde nalezneme hlavně litanie, mj. i litanie loretánské. Po nich následují písně o nanebevstoupení Páně. Kancionálník obsahuje též duchovní zpěvy o seslání Ducha Svatého, na které navazují písně o Nejsvětější Trojici. Následují písně oslavující svátost oltářní. Jiné zpěvy velebí Pannu Marii, po nichž pokračují písně glorifikující den početí P. Marie. Velkým oddílem, zahrnutým v Kancionálníku, jsou duchovní písně oslavující svaté (sv. Václava, sv. Vojtěcha, sv. Víta, sv. Prokopa, sv. Zikmunda, sv. Ludmilu, sv. Ivana). Na tento oddíl navazují písně o andělech. Za nimi následují písně modlitební (na modlitbu Páně, na andělské pozdravení, na Credo („snesení apoštolů“), na Desatero Božích přikázání, na dvojí přikázání dokonalé lásky a na přikázání církevní). Jiným oddílem, jenž je ve zpěvníku obsažen, jsou písně určené ke mši (píseň po epištole, po evangeliu, před kázáním, po kázání). Navazuje zpěv určený poutníkům a píseň za dobré skonání. Následují písně ranní a večerní. Dále ve zpěvníku najdeme písně před jídlem a po jídle. Na ně navazuje píseň za déšť a za vyjasnění, píseň za pokoj a píseň určená ke zpívání v čase nemoci a moru. Zde je i píseň ke sv. Rozalii, pomocnici v době morové rány. Posledními zpěvy jsou duchovní písně o smrti a za mrtvé, za nimiž následuje píseň o dni soudném, o rajske rozkoši a nakonec o posledním rozžehnutí.

Zde přikládám tabulku témat:

Tabulka 1 – Témata písní v Kancionálníku

Název souboru písní:	Počet písní:
Písně adventní	4
Písně vánoční	7
Písně o umučení Pána	6
Písně o vzkříšení a zmrtvýchvstání	11
Písně poutnické ke křížovým dnům	8
Písně o nanebevstoupení	2
Písně o seslání Ducha Svatého	7
Písně o Trojici Svaté	3
Písně o svátosti oltářní	8
Písně o Panně Marii	10
Písně o svatých	1
Písně o sv. Václavu	2
Písně o sv. Vojtěchu	2
Písně o sv. Vítu	1
Písně o sv. Prokopu	1
Písně o sv. Zikmundu	1
Písně o sv. Ludmile	2
Písmě o sv. Ivanu	1
Písně o všech svatých	1
Písně o andělech	1
Písně modlitební	7
Písně při svaté mši	10

Písně pocestných	1
Písně za dobré skonání	1
Písně ranní	6
Písně večerní	6
Písně před jídlem	2
Písně po jídle	2
Písně za dešť	1
Písně za vyjasnění	1
Písně za pokoj	1
Písně zpívané v čase moru	1
Písně o sv. Rozalii	1
Písně o smrti	1
Písně za mrtvé	1
Písně o soudném dni	1
Písně o rajské rozkoši	1
Písně o posledním rozžehnutí	1

Z této tabulky plyne, že sestavovatel věnoval větší pozornost písním o svatých, písním při mši, písním o Marii a písním o vzkříšení Ježíše Krista. Ale nezaměřuje se jen na tyto základní pilíře křesťanské víry, objevují se zde i písně, které vzdávají díky obyčejným věcem v každodenním životě lidí, například písně před jídlem a po jídle. V úvodu zpěvníku sestavovatel napsal: *„K čemužto tato knížka výborně poslouží, na výroční slavnosti Pána Jezu Krista, jeho svaté Rodičky Panny Marie, a jiných svatých zřízená, ... aby moci a pomoci, příkladem a vroucnosti V. M. předně v víře samospasitedlné katolické: potom také v pravé pobožnosti, mnohým z českého národa, vyššího i nižšího stavu k prospěchu byla“*, tedy že tento kancionál je díky obsáhlosti, srozumitelnosti a národnímu jazyku přijatelný pro celou společnost a její skupiny, což, jak můžeme z koncepce zpěvníku vidět, byla zřejmě pravda.

Hlavní myšlenkou díla tedy jistě bylo seznámení s životem Ježíše Krista i s významem Panny Marie, která už dlouho předtím měla pevné místo v liturgii, dále

také seznámení s ostatními svatými. Tato tematická skupina zpěvů zaměřená téměř výhradně na svatořečené osobnosti české historie čítá třináct písní. Hagiografická témata jsou tedy v Kancionálníku nejpočetnější. Z významných českých světců zde mají věnovánu jednu nebo dvě písně sv. Václav (číslo 65, 66),⁷⁶ sv. Vojtěch (číslo 67, 68), sv. Vít (číslo 69), sv. Prokop (číslo 70), sv. Zikmund (číslo 71), sv. Ludmila (číslo 72, 73), sv. Ivan (číslo 74) a sv. Rozalie (číslo 116). Píseň o sv. Rozalii je určena ke zpívání v časech moru, ale seznamuje rovněž se životem svěťice.

Co se týče svatých, zaujme v Kancionálníku především píseň Hospodine, pomiluj ny (číslo 68), označená zde jako píseň sv. Vojtěcha. V dřívějších dobách totiž hymnografové tuto skladbu přisuzovali právě sv. Vojtěchovi.⁷⁷ Další píseň, která stojí za povšimnutí, je píseň o sv. Ivanu (číslo 74). Ta vychází ze svatoivanské legendy, jež je z pozdější doby známá hlavně z Bridelova hagiografického zpracování.⁷⁸ S písněmi o svatých se setkáváme i v jiných kancionálech té doby. Například tutéž píseň o sv. Ivanovi najdeme v Sessiově Kancionálu (1631), tutéž píseň o sv. Vojtěchu (číslo 67) v Lomnického Kancionálu (1595), v Českém dekadordu (1642) a Sessiově Kancionálu (1631).

Témata písní Kancionálníku (která nalezneme již v hymnografii doby husitské) nejsou známkou úpadku nebo zastavení produktivního vývoje písní, nýbrž aktuálnosti. Jsou nejenom znakem obliby u uživatelů zpěvníku, ale také značí velké náboženské snahy reformační doby. „Nová vlna“ reformního hnutí (první vlna započala v době husitství) se začala projevovat od počátku šestnáctého století, jejím otcem byl Martin Luther. Po padesátých letech šestnáctého století došlo ke zrovnoprávnění obrodného úsilí protestantské a římskokatolické církve.⁷⁹ Snahy, které výše zmiňujeme, měly centrum v první řadě ve výchovných a vzdělávacích střediscích, jejichž provozovateli byli zejména jezuité. Jejich pokus o nápravu a navrácení k dřívějšímu církevnímu stavu byl vedle kazatelské činnosti doprovázen vydáváním duchovních textů a zpěvů. Proto si myslíme, že tehdy měla duchovní píseň víc než kdy jindy význam výchovný, s přímým účinkem na recipienta.

⁷⁶ Čísla jsou utvořena podle pořadí v kancionále. Celý seznam je uveden v přílohách pod názvem Rejstřík incipitů dle pořadí v kancionále.

⁷⁷ Lehár, Jan, Nejstarší texty, in Česká středověká lyrika, Vyšehrad, Praha 1990, s. 15-32.

⁷⁸ Vašica Josef, Legenda svatoivanská, in České literární baroko, Vyšehrad, Praha 1938, s. 61-84.

⁷⁹ Protireformace byla reakcí římskokatolické církve na sílicí reformaci, církve se snažila o návrat do původního stavu předreformačního.

Aktuálnost díla potvrzuje i tematika každodenních modliteb před jídlem, po jídle apod., ačkoliv tyto písně se objevují již osmdesát let předtím. Jako příklad uvádím píseň Vzdejmež chválu děkování, Pánu Bohu mocnému, která se objevuje již v roce 1559 v Kancionálu českém.

Příznačné pro Kancionálník jsou písně o posledních věcech člověka. Ve zpěvníku je tento oddíl rozdělen na čtyři části: o dni soudném, o rozkošech rajských, o posledním rozžehnutí a o smrti.⁸⁰

Z hlediska datační kritiky je tento písňový repertoár z velké části převzatý ze starší hymnografické produkce, jeho písně se mi podařilo doložit ve zpěvnících z let 1430-1639. Největší část písní Kancionálníku má původ zřejmě v šestnáctém století, zvláště pak v jeho první polovině, ze které pochází asi čtvrtina uvedených pramenů (viz Přílohu 2). Ovšem nemám žádné pevné vodítko k tomu, abych mohla tvrdit, že sestavovatel pracoval jen s těmito kancionály, a ne s jinými. Tabulka 2 – Zpěvníky, ve kterých se podařilo jednotlivé písně Kancionálníku dohledat (viz Přílohu 2) – tedy jen uvádí zpěvníky, jehož písně jsou v Kancionálníku doloženy poprvé. Z přehledu plyne, že pořadatel zpěvníku používal písně nejen ze staršího hymnografického dědictví, ale že využil i soudobého repertoáru.

Jedním z úkolů této práce bylo vysledovat, zda se v Kancionálníku objevují některé písně poprvé. Po vytvoření rejstříku písní (viz Přílohu 1) jsem dospěla ke zjištění, že ze sto dvaceti jedna písní se se šesti z nich setkáváme poprvé právě v tomto zpěvníku. Jde o tyto písně:

1. Vítej Pane Jezu Kriste, narozený z Panny čisté (č. 52, o velebné Svátosti oltární),
2. Když Kristus vinař vzáctný, dolův z nebe stoupil (č. 65, píseň o sv. Václavu),
3. Ó svatá milá Lidmilo, Pánu Bohu se líbilo (č. 73, píseň o sv. Ludmile),
4. Krásná růžičko bez trní, štíte proti ráně morní (č. 116, píseň o sv. Rozálii, zpívaná v čase moru),

⁸⁰ Český překlad písně Ukrutná smrt, přehrozná smrt se objevil v roce 1622 v Písni katolických. Hlohovského překlad písně (viz následující kapitolu) se později objevil například v kancionálu Pavla Sessia (1631) nebo Českém dekadordu (1642). Obsahem čtyřdílného cyklu jsou písně o smrti, o dni soudném, o mukách pekelných a o slávě nebeské. Josef Vašica vznik cyklu klade do druhé poloviny sedmnáctého století (Vašica, Josef, Písně o posledních věcech člověka, in České literární baroko, Vyšehrad, Praha 1938, s. 109). Z toho plyne, že v Kancionálníku je pouze jedna píseň z tohoto cyklu, a to píseň Ukrutná smrt, přehrozná smrt.

5. Stůjte lidé, vizte, čtete, všemu rozumějte (č. 121, píseň o posledních věcech člověka, o posledním rozžehnutí).

Šestá píseň, která je uvedena v Kancionálníku, má incipit Ó všemohoucí Bože, když se kladem do lože (č. 107). Soupis Marie-Elizabeth Ducreuxové však uvádí incipit Ó všemohoucí Bože, buď přítomen u lůže (první výskyt písně 1631)⁸¹ a databáze Melodiarium hymnologicum Bohemiae incipit Ó všemohoucí Bože, buď přítomen u lože (první výskyt písně v r. 1584).⁸² Netroufám si tvrdit, že jde o první výskyt v Kancionálníku, protože se může jednat pouze o upravenou píseň, která mohla pocházet buď z Kancionálu (1631) vytištěného Pavlem Sessiem, nebo z kancionálu Zpívání křesťanské starodávni utrakvistického kněze Valentina Polona Pelčického.

Co se týče poměru zdrojů mezi písněmi obsaženými v Kancionálníku, zodpověděla tuto otázku Marie-Elizabeth Ducreuxová, když v Kancionálníku analyzovala konfesiální původ písní.⁸³

⁸¹ Ducreux, Marie-Elizabeth, *Hymnologia bohemia 1522 -1764*, rkp. disertační práce, Université de Paris, 1981, s. 39.

⁸² Melodiarium hymnologicum Bohemiae, [<http://www.musicologica.cz/melodiarium/>], přístup 20. 7. 2016.

⁸³ Ducreux, Marie-Elizabeth, „Novost“ hymnologického umění Adama Michny z Otradovic stručně naznačená, in *Hudební věda* 38, 2001, č. 1-2, s. 50.

9 PROBLEMATIKA AUTORSTVÍ V DÍLE KANCIONÁLNÍK NEB PÍSNĚ KATOLICKÉ

Již na úvod musím uvést, že kancionál je sestaven z písní různých autorů. V tomto případě je to sto dvacet jedna písní. Počet autorů, které známe jménem, je ovšem mnohem menší. Navíc se často jen domníváme, kdo píseň složil. Překladatelská aktivita v této době byla běžná, protože většina členů střední a vyšší společnosti (kněží apod.) uměla ovládat minimálně dva jazyky. Jeden typ autorství je tedy skryt v překladatelské činnosti. Překladaelé často vynechávali odstavce, dokonce i několik stran textu. Když chtěli zvýraznit nějakou část, nebo bylo třeba se k nějakému tématu vyjádřit znovu či blíže, připsali k textu i vlastní pasáž. Co se týče zasahování do již hotového díla, soupeří zde překladaelé se sestavovateli zpěvníků. Ti mohli ve stejné míře vynechávat nebo přidávat části textu.

Je nutné si uvědomit, že zpěvník je dílem kolektivního autorství. Kolektiv autorů, jak mu rozumíme dnes, je skupina lidí, kteří se ve stejné době a na stejném místě podílejí na vytváření díla. Tehdejší kolektiv autorů byl úplně jiný. Skupina tvůrců se nemusela vůbec potkat osobně, dokonce ani žít ve stejné době. Některé písně mezi sebou mají přes sto let odstup, ale stále dokážou pojednávat o stejném tématu. Otázka autorství celého díla ale nikdy nebude vyřešena, jelikož neexistují nebo se nedochovaly prameny, které by o sestavovateli díla pojednávaly.

Přesto ale v Kancionálníku vyvstává, díky Blahoslavovu Rejstříku,⁸⁴ sedm jmen autorů písní: Rokycan Apostata, Kliment Bosák, Havel Dřevínek, Martin Michalec, Lukáš Pražský a Jiřík Hlohovský.

Kliment Bosák, pravděpodobně totožný s Benediktem z Plzně, měl očividně před příchodem do Jindřichova Hradce nějaké aktivity v Plzni, pokud se ovšem správně domníváme, že je to jedna a táž osoba. Otázka, zda Kliment Bosák je totožný s bratrským knězem Klimentem, kterého Jan Blahoslav označil za skladatele písní, je totiž stále

⁸⁴ Kouba, Jan, Blahoslavův rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování, *Miscellanea musicologica*, 1962, roč. 17.

nevyřešená. Předpokládá se, že Kliment napsal dvě písně: Bože Otče sešliž nám nyní Ducha Svatého (č. 91)⁸⁵ a Otče náš milý Pane, dejž nám Ducha Svatého (č. 92).⁸⁶

Havel Dřevínek, kněz kališnický, jenž později působil v jednotě bratrské též jako kněz a jeden ze starších,⁸⁷ je podle Blahoslavova rejstříku autorem písně Děkujemeť Obránce náš (č. 105).

Bratr Martin Michalec je pravděpodobně autorem tří písní: Kristus Ježíš Nazaretský, kterýž jest umřel za všechny (č. 26), Otče náš nejmocnější, tebout' vše stvořeno (č. 109) a Vzdejmež čest Bohu svému, z jeho dobrodiní (č. 110).⁸⁸

Lukáš Pražský je zřejmě autorem písní Kristus příklad pokory (č. 12) a Nastal nám den veselý, z rodu královského (č. 5). V Kleychově kancionálu z roku 1727 se uvádí, že autorem písně Nastal jest nám den veselý je Lukáš Starý. Je zřejmé, že se zde jedná o stejného autora, protože v další písní Vesele zpívejme, Boha otce chvalme (č. 1), Kleychův zpěvník uvádí: B. Lukáš Starý, rodič a bakalář pražský.⁸⁹ O Lukáši Pražském víme, že pocházel z Prahy a je původcem téměř 150 duchovních písní, z nichž některé byly posléze otiskovány i v katolických sbornících.⁹⁰

Jiřík Hlohovský je pravděpodobně autorem písně Ukrutná smrt, přehrozná smrt (č. 117), respektive překladatelem německého originálu *Der grimmig Todt mit seinem Pfeil thut nach dem Leben zielen*, jehož autorem byl jezuita Petr Franckh.⁹¹ Tento originál se stal základem pro čtyřdílný cyklus o posledních věcech člověka. Hlohovský je zřejmě i původcem písně Chvalmež Boha svého, z jeho dobrodiní (č. 64). Dalším textem je píseň Ježíši sladká paměti (č. 53), jedná se totiž o latinský překlad hymnu *Jesu dulcis memoria*. Antonín Škarka se domnívá, že mohlo jít o překladatelský počin Hlohovského, ale nevylučuje ani fakt, že Hlohovský mohl překlad pouze objednat, nebo převzít hotový text

⁸⁵ Čísla udávají pořadí písní v kancionále. Celý seznam viz v přílohách pod názvem Rejstřík incipitů podle pořadí v kancionále.

⁸⁶ Havrlant, Jaroslav, Kliment Bosák, FF UK, Filosofia, Praha 2013, s. 184-186.

⁸⁷ Kouba Jan, Blahoslavův rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování, *Miscellanea musicologica*, 1962, roč. 17, s. 78.

⁸⁸ Tamtéž, s. 71-72.

⁸⁹ Informace o autorovi jsme čerpali z internetové databáze *Hymnorum thesaurus Bohemicus* (*Hymnorum thesaurus Bohemicus*, Databáze českých duchovních písní z tištěné kancionálové produkce 16. – 18. století, [<http://www.clavmon.cz/htb/>]).

⁹⁰ Gindely, Anton, Bratr Lukáš a spisové jeho, in *Časopis Musea Království českého* 35, 1861, s. 278-292.

⁹¹ Vašica, Josef, Písně o posledních věcech člověka, in *České literární baroko*, Vyšehrad, Praha 1938, s. 92-109.

ze starší hymnografické produkce.⁹² Jinou písní, u níž si nejsme jisti autorstvím, je píseň Otče náš jenžs na nebi, teť každý tvor velebí (č. 81). Dohledala jsem, že se píseň objevila poprvé v kancionále Jana Rozenpluta (1601) a dále též v Písních katolických (1622). Antonín Škarka rozvedl hypotézu, že autorem by mohl být Jiřík Hlohovský, který se již v roce 1601 podílel jako spolupracovník na Rozenplutově Kancionálu (1601). Škarkovo tvrzení, že Hlohovský byl jako jeden z Rozenplutových spolupracovníků, není doložitelné v žádném, nám známém pramenu, tudíž se jedná o hypotézu.⁹³ Poslední písní, jež může mít spojitost s Jiříkem Hlohovským, je píseň Zdravas růže skvoucí, Panno velmi krásná (č. 63). U níž se Antonín Škarka domnívá, že mohlo jít o překlad nebo parafrázi latinské písně Ave rubens rosa, kterou přeložil právě Jiřík Hlohovský.⁹⁴

Posledním autorem, který je zde zmíněn, je Rokycan Apostata. Jeho Blahoslav určil jako autora písně Věřmež v Boha jednoho, v Otce.⁹⁵ V Kancionálníku je uveden název: Věřmež v Boha jednoho, Otce všemocného (č. 79), ale nevíme, zda se jedná o totožnou píseň. Stejný název jako v Kancionálníku uvádí i databáze Hymnorum thesaurus Bohemicus, databáze ale uvádí autora písně Jiříka Hlohovského (první výskyt písně roku 1622, Písně katolické). V databázi Melodiarium hymnologicum Bohemiae nesouhlasí název písně s Kancionálníkem, zde je uvedeno: Věřmež v Boha jednoho otce všemohoucího a první výskyt písně s tímto incipitem je datován už v Rozenplutově Kancionálu (1601). Zda se jedná o tytéž písně, nevíme. Kdyby tomu tak bylo, znamenalo by to, že autorem písně mohl být Rokycan Apostata, jeho píseň upravil Jan Rozenplut (1601) a Rozenplutovu verzi písně posléze upravil i Jiřík Hlohovský (1622). Toto tvrzení je ale hypotetické, protože nemáme prameny, které by to potvrdzovaly. Pravděpodobnější je tvrzení, že se jedná o dvě písně, podle uvedených pramenů by šlo o píseň Věřmež v Boha jednoho, v Otce (Věřmež v Boha jednoho otce všemohoucího). Druhou písní je Věřmež v Boha jednoho, Otce všemocného, jež se objevila nejprve v Hlohovského Písní katolických (1622) a posléze v Kancionálníku.

⁹² Škarka, Antonín, Nové kapitoly ze staré české hymnologie, in Sborník filologický 12, 1940-1946, č. 2, s. 67-75.

⁹³ Týž, Kapitoly z české hymnologie, in Škarka, Antonín, Půl tisíciletí českého písemnictví, ed. Lehár, Jan, Odeon, Praha 1986, s. 244.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Kouba, Jan, Blahoslavův rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování, Miscellanea musicologica, 1962, roč. 17, s. 88.

10 DALŠÍ RECEPCE „NOVÝCH“ PÍSNÍ KANCIONÁLNÍKU

Mým dalším úkolem je sledování pozdější recepce písní, které se objevily v Kancionálníku poprvé. Připomenu, že se jedná o tyto písně: Vítej Pane Jezu Kriste, narozený z Panny čisté (č. 52), Když Kristus vinař vzáctný (č. 65), Ó svatá milá Lidmilo (č. 73), Ó všemohoucí Bože, když se kladem do lože (č. 104), Krásná růžičko bez trní, štíte proti ráně morní (č. 116) a Stůjte lidé, vizte, čtete, všemu rozumějte (č. 121).

U písní Když Kristus vinař vzáctný (č. 65), Ó svatá milá Lidmilo (č. 73) a Stůjte lidé, vizte, čtete, všemu rozumějte (č. 121) jsem v dostupných hymnografických databázích nedohledala žádné údaje o jejich další recepci.

Píseň začínající slovy Ó všemohoucí Bože, když se kladem do lože (č. 104), se objevila ještě v Českém dekadordu (1642).

Oproti tomu píseň s incipitem Krásná růžičko bez trní, štíte proti ráně morní (č. 116) se našla dvakrát: v Božanově Slavíčku rajském (1719) a předtím již v Dlouhoveského Outočišti (1674).

Nejčastější a nejpočetnější recepce se zřejmě dočkala píseň Vítej Pane Jezu Kriste, narozený z Panny čisté (č. 52): je doložena v kancionále Adama Michny z Otradovic Česká mariánská muzika (1647), v kancionále Václava Holana Rovenského z roku 1694, v Božanově Slavíčku rajském (1719), v Koniášově kancionále z roku 1727 i v jeho dalších vydáních.

11 ZÁVĚR

Nezbytným prvním krokem této práce bylo vytvoření soupisu písňového repertoáru Kancionálníku. Pokusila jsme se i o datační kritiku jednotlivých písní za pomoci hymnografických soupisů a databází, především soupisu Marie-Elizabeth Ducreuxové⁹⁶ a databází Hymnorum thesaurus Bohemicus⁹⁷ a Melodiarium hymnologicum Bohemiae.⁹⁸ V první řadě jsem zjistila, že v díle se objevují písně pocházející z období zhruba od druhé čtvrtiny patnáctého století do doby vydání Kancionálníku. Nejčastěji jde o písně doložené ve zpěvnících z šestnáctého století, kterých je celkem asi šedesát. Písní ze sedmnáctého století jsem napočítala více jak padesát, ze století patnáctého pouze dvanáct. Je tedy zřejmé, že největší část repertoáru Kancionálníku pochází ze století šestnáctého a sedmnáctého, tudíž pravděpodobně pořadatel zpěvníku přistupoval k soudobým písním stejným způsobem jako k těm starším. Jedná se ale o hypotézu, protože neznáme autora Kancionálníku, a tedy ani jeho názory. A kdybychom ho i znali, možná ani tehdy bychom nebyli schopni říci, zda na písně z doby starší a ze současnosti nahlížel stejně.

Mým dalším úkolem bylo zjistit, zda se v Kancionálníku objevují nové písně, a kolik jich případně je. Našla jsem jich šest. Vzhledem k celkovému počtu sto dvacet jedna písní tedy můžu konstatovat, že tento kancionál byl dalším z mnoha, měl přinést písně známé z předchozí produkce, a nejednalo se tedy o velký přínos do písňového repertoáru té doby.

Dalším z cílů této práce bylo zjistit pozdější recepci nových písní v českém hymnografickém životě raného novověku. Ze šesti písní jsem u poloviny z nich (č. 52, 104 a 116) zjistila další recepci v sedmnáctém a osmnáctém století. Recepci zbylých třech písní (č. 65, 73, 121) jsem nedokázala nikde vystopovat, to ale neznamená, že se v nějakém kancionálu neobjevily. Mohly totiž být součástí zpěvníků, které čekají teprve na své objevení, nebo se také mohlo jednat o kancionály, které se nedochovaly.

⁹⁶ Ducreux, Marie-Elizabeth, *Hymnologia bohémica 1522 -1764*, rkp. disertační práce, Université de Paris, 1981.

⁹⁷ Hymnorum thesaurus Bohemicus, Databáze českých duchovních písní z tištěné kancionálové produkce 16. – 18. století, [<http://www.clavmon.cz/htb/>], přístup 20. 7. 2016.

⁹⁸ Melodiarium hymnologicum Bohemiae, [<http://www.musicologica.cz/melodiarium/>], přístup 20. 7. 2016.

V neposlední řadě mě také zajímala problematika autorství jednotlivých písní. U čtrnácti písní z celkového počtu sto dvacet jedna jsem dohledala jejich autora, ale ne všechny informace můžeme považovat za konečné. Někteří autoři jsou jen hypoteticky zmíněni v práci Antonína Škarky.⁹⁹ Jména původců duchovních písní jsem získala především díky Blahoslavovu rejstříku autorů bratrských písní.¹⁰⁰

Co se týče tematiky písní, není Kancionálník ojedinělým zpěvníkem, neboť v té době vznikaly podobně tematicky koncipované kancionály. Charakter zpěvníku je též obdobný jako u jiných sborníků z této doby. Můžu upozornit snad jen na písně poutnické a písně o posledních věcech člověka, které se v sedmnáctém století začínají v kancionálech objevovat. Je to hlavně zásluhou Jiříka Hlohovského, jenž označil některé již existující písně jako poutnické a dále přeložil Franckhovu báseň (1604).¹⁰¹ V souvislosti s naším kancionálem ale nemůžeme mluvit o celém cyklu, nýbrž pouze o jedné písni s názvem Ukrutná smrt, přehrozná smrt. Kromě těchto poměrně nových témat se zpěvník řídí církevním rokem a každodenními věcmi křesťanského života. Tento přístup byl platný zhruba pět století a s menšími úpravami platí dodnes.

⁹⁹ Šarka, Antonín, Kapitoly z české hymnologie, in týž, Půl tisíciletí českého písemnictví, ed. Lehár, Jan, Odeon, Praha 1986, s. 190-302.

¹⁰⁰ Kouba, Jan, Blahoslavův rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování, *Miscellanea musicologica*, roč. 17, 1962.

¹⁰¹ Vašica, Josef, Písně o posledních věcech člověka, in *České literární baroko*, Vyšehrad, Praha 1938, s. 92-109.

PRIMÁRNÍ LITERATURA

Kancionálník neb Písňe katolické od adventu až přes celý rok na výroční svátky, při službě Boží, poutích, procesích, i jindy obyčejné, Praha, Jezuitská tiskárna, 1639

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

ASCHENBRENNER, Vít. Hudební složka odpoledních pobožností v jezuitském kostele v Klatovech v 18. století a Vesperae Solennes de Confessore F. X. Brixiho (?), in Barokní jezuitské Klatovy, sborník textů ze symposia v Klatovech. Občanské sdružení Klatovské katakomby, Klatovy 2007, s. 32-58

ČERNÝ, Karel. Klatovy barokní, Jezuitská kolej, in Sýkorová, Lenka a kol., Klatovy. Lidové noviny, Praha 2010, s. 238-244

ČORNEJOVÁ, Ivana. Jezuité v českých dějinách. Historie a bajky o jezuitech, in Barokní jezuitské Klatovy, sborník textů ze symposia v Klatovech. Občanské sdružení Klatovské katakomby, Klatovy 2007, s. 10-22

DUCREAU, Marie-Elizabeth, Hymnologia bohemia 1522 -1764, rkp. disertační práce, Universite de Paris, 1981

DUCREAU, Marie-Elizabeth, „Novost“ hymnologického umění Adama Michny z Otradovice stručně naznačená, in Hudební věda 38, 2001, č. 1-2, s. 48-57

GINDELY, Anton. Bratr Lukáš a spisové jeho, in Časopis Musea Království českého 35, 1861, s. 278-292

HAVRLANT, Jaroslav. Kliment Bosák, in Hlaváček, Petr a kol., O felix Bohemia! Studie k dějinám české reformace, Praha FF UK. Filosofia, Praha 2013, s. 184-186

HEROLD, Miroslav. Klatovský kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656-1773), in Barokní jezuitské Klatovy, sborník textů ze symposia v Klatovech. Občanské sdružení Klatovské katakomby, Klatovy 2007, s. 111-160

- HŮRKOVÁ, Jindra, PŘEROSTOVÁ, Hana, TEJČEK, Michal. Klatovy a okolí v raném středověku a založení města, Pouhloví v 11. a 12. století a tzv. vnitřní kolonizace, in Sýkorová, Lenka a kol., Klatovy. Lidové noviny, Praha 2010, s. 37-39
- KALISTA, Zdeněk. Na cestu poutníkům, in týž, Česká barokní pout'. Společnost Cisterciána Sarensis, Žďár na Sázavou 2001, s. 71-94
- KARPATSKÝ, Dušan. Malý labyrint literatury. Albatros, Praha 2001
- KOUBA, Jan. Blahoslavův rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování, *Miscellanea musicologica*, roč. 17, 1962
- KOUBA, Jan. Kancionál, in Macek, Petr (ed.), *Slovník české hudební kultury*. Editio supraphon, Praha 1997, s. 416-421
- LEHÁR, Jan (ed.). Česká středověká lyrika, Vyšehrad, Praha 1990
- MALURA, Jan. Kancionál, in Merhaut, Luboš a kol., *Lexikon české literatury 4/2*, Academia, Praha 2008, s. 1899-1916
- MIKULEC, Jiří. Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích, Grada Publishing a.s., Praha 2013
- MIKULEC, Jiří. „Radujte se, ó Čechové, mariánští sodálové.“ Jezuitská bratrstva v Klatovech v 17. a 18. století, in *Barokní jezuitské Klatovy*, sborník textů ze symposia v Klatovech. Občanské sdružení Klatovské katakomby, Klatovy 2007, s. 74-83
- MIKULEC, Jiří – KŮRKA, Pavel. Kulturní působení církví, in Mikulec, Jiří a kol., *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Historický ústav, Praha 2013, s. 269-307
- ROUČEK, Rudolf. Liturgická literatura, in Vlašín, Štěpán a kol., *Slovník literární teorie*, Československý spisovatel, Praha 1984, s. 210
- ŘÍČAN, Rudolf. Dějiny Jednoty bratrské, Kalich, Praha 1957
- SLAVICKÝ, Tomáš. K otázce vlivu jezuitů na český lidový duchovní zpěv, in *Cemus, Petronilla, Bohemia Jesuitica 1556-2006*, Karolinum, Praha 2010, s. 1113-1135

ŠKARKA, Antonín. Kapitoly z české hymnologie, in týž, Půl tisíciletí českého písennictví, ed. Lehár, Jan. Odeon, Praha 1986, s. 190-302

ŠKARKA, Antonín. Nové kapitoly ze staré české hymnologie, in Sborník filologický 12, 1940-1946, č. 2, s. 37-109

ŠKARPOVÁ, Marie – SLAVICKÝ, Tomáš, Katechismové písně a zpívané katechismy, Příspěvek jezuitů ke katolickému *modu catechizandi* přelomu 16. a 17. století, in Folia Historica Bohemica 26, 2011, č. 1, s. 131-141

VAŠICA, Josef. České literární baroko, Vyšehrad, Praha 1938

INTERNETOVÉ ZDROJE

HYMNORUM THESAURUS BOHEMICUS. Databáze českých duchovních písní z tištěné kancionálové produkce 16. – 18. století, [<http://www.clavmon.cz/htb/>], přístup 20. 7. 2016

MELODIARIUM HYMNOLOGICUM BOHEMIAE, [<http://www.musicologica.cz/melodiarium/>], přístup 20. 7. 2016

Městská knihovna Klatovy: Historie jezuitské koleje, Další budovy komplexu, [<http://www.knih-kt.cz/jezuite2007.php>], přístup 20. 7. 2016

VOIT, Petr, Knihtisk 17. a 18. století, Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, Praha 2008, [http://uisk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/62/2016/01/Knihtisk-17.-a-18.-století_Voit.pdf], přístup 20. 7. 2016

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1 ABECEDNÍ REJTSŘÍK INCIPITŮ VŠECH PÍSNÍ V KANCIONÁLNÍKU

incipit	Aj vstávající/ již z tohoto lože
poř. číslo	98
strana	253
nápěv	jako: ač my to známe/ že jsme
téma	písně modlitební, písně ranní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1559 – „Kancionál český...“, tištěný, nenotovaný kancionál kněze Pavla Vorličného

incipit	A na zemi budiž lidem/ pokoj dobré vůle všechněm
poř. číslo	86
strana	237
nápěv	jako: Zdráva jenž jsi
téma	písně při mši
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – Kolínský kancionál (datován mezi léty 1512-1517)

incipit	Bože Abrahamův/ králi Pane Pánův
Poř. číslo	115
strana	272
nápěv	jako: Bůh všemohoucí
téma	Písně modlitební (za dešť)
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1537 – Vodňanský kancionál

incipit	Bože Otče náš/ toběť se modlíme
poř. číslo	121
strana	286
nápěv	Šebestiáne Boží mučedníku
téma	Písně modlitební (za mrtvé)
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Bože Otče sesliž nám nyní Ducha Svatého
poř. číslo	94
strana	242
nápěv	-
téma	písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	Kliment Bosák
první výskyt písně – název pramene	1530 – „Písničky křesťanské ...“, kancionál protestantské sekty bratří habrovanských

incipit	Bože Otče z veliké milosti
poř. číslo	37
strana	97
nápěv	-
téma	písně o slavném a veselém Pána našeho Ježíše Krista Nanebevstoupení
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – Kolínský kancionál

incipit	Bože všemocný uslyš nás
poř. číslo	30
strana	59
nápěv	-
téma	písně poutnické
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Bud' tobě chvála Bože náš
poř. číslo	91
strana	239
nápěv	-
téma	Písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1537 – Vodňanský kancionál

incipit	Buoh všemohoucí/ vstal z mrtvých žádoucí
poř. číslo	19
strana	35
nápěv	-
téma	Písně o slavném a přeradosném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1455 ? – „Vyšehradský sborník“

incipit	Děkujeme? Obránce náš/ že jsi nás opatroval
poř. číslo	108
strana	264
nápěv	jako: Ó jak velikou žalostí
téma	písně modlitební, písně večerní
autor/ překladatel/ upravovatel	bratr Havel Dřevínek
první výskyt písně – název pramene	1564 – „Ivančický kancionál“, kancionál Jednoty bratrské

incipit	Den se bílý ukazuje
poř. číslo	104
strana	258
nápěv	-
téma	písně ranní, písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1559 – „Kancionál český ...“, tištěný, nenotovaný kancionál kněze Pavla Vorličného

incipit	Díky Bohu vzdejme/ králi nebeskému
poř. číslo	100
strana	253
nápěv	-
téma	písně modlitební, písně ranní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1587 ? – český notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva od sv. Ducha v Hradci Králové

incipit	Dnešního dne vstal Stvořitel/ z mrtvých náš milý Spasitel
poř. číslo	23
strana	43
nápěv	jako: Resurrexit Dominus
téma	Písně o slavném a přeradosném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1538 ? – „Havlíčkobrodský kancionál“, kancionál literátského bratrstva v Havlíčkově Brodě

incipit	Duše Svatý Stvořiteli/ přijď náš věrný Těšiteli
poř. číslo	44
strana	108
nápěv	-
téma	Písně o seslání Ducha Svatého
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Ej ten silný lev udatný
poř. číslo	24
strana	44
nápěv	jako: Fortis ecce Leo ille
téma	Písně o slavném a přeradosném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1522 – („Písničky ...“), český tištěný nenotovaný kancionál utrakvistického kněze Václava Mirínského

incipit	Gestimula Dalmátského/ krále Ivan byl syn jeho
poř. číslo	77
strana	210
nápěv	-
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1631 – „Kancionál“ vytištěný u Pavla Sessia

incipit	Hod slavný Ducha Svatého
poř. číslo	45
strana	109
nápěv	jako: Vzkříšení Spasitele
téma	písně o seslání Ducha Svatého
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1540 – „Kancionál Jana Roha“, kancionál Jednoty bratrské

incipit	Hospodine pomiluj ny/ Jezu Kriste pomiluj ny
poř. číslo	71
strana	182
nápěv	-
téma	Písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1499 ? – latinsko - český rukopisný kancionál z přelomu 15. a 16. století s notovanými incipity použitých nápěvů

incipit	Hospodine všemohoucí/ Pane milý přežádoucí
poř. číslo	88
strana	235
nápěv	-
téma	písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1501 – „Písničky ...“, nenotovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	Hvězda jasná/ Panna krásná
poř. číslo	118
strana	276
nápěv	jako: Každého dne chvály
téma	Písně modlitební v čas moru
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1631 – „Kancionál“ vytištěný u Pavla Sessia

incipit	Chceš-li křesťane plniti/ vůli Boží a ji znáti
poř. číslo	84
strana	226
nápěv	-
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál tj. sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Chval Sione Spasitele/ pochval vůdce i pastýře
poř. číslo	53
strana	128
nápěv	-
téma	Písně o velebné Svátosti oltářní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Chval slavného jazyk lidský/ těla Páně tajemství
poř. číslo	54
strana	131
nápěv	-
téma	písně o velebné Svátosti oltářní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Chvalmež Boha svého/ z jeho dobrodiní
poř. číslo	67
strana	164
nápěv	jako: Zdrávas růže skvoucí
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	Jiřík Hlohovský
první výskyt písně – název pramene	1622 – „Písně katolické“ Jiříka Hlohovského

incipit	In dulci iubilo/ všickni se zpívejme
poř. číslo	9
strana	14
nápěv	-
téma	písně vánoční
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál tj. sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Jestit' psáno dávným rokem/ Jeremiášem prorokem
poř. číslo	13
strana	20
nápěv	-
téma	písně o umučení Pána našeho Jezu Krista
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1501 – „Písničky ...“, nenotovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	Jezu Kriste Vykupiteli/ jenž vstal z mrtvých ráno v neděli
poř. číslo	28
strana	51
nápěv	-
téma	písně o slavném a přeradostném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1501 – „Písničky ...“, nenotovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	Ježíši sladká paměti/ jenž plodíš v srdci radosti
poř. číslo	56
strana	136
nápěv	-
téma	písně o velebné Svátosti oltární
autor/ překladatel/ upravovatel	Jiřík Hlohovský
první výskyt písně – název pramene	1622 – „Písně katolické“ Jiříka Hlohovského

incipit	Již slunce z hvězdy vyšlo/ radujte se lidé
poř. číslo	7
strana	12
nápěv	-
téma	písně vánoční
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Každého dne chvály hodné/ vzdej Marii duše má
poř. číslo	59
strana	146
nápěv	-
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1631 – „Kancionál“ vytištěný u Pavla Sessia

incipit	Kdo chce pravým jsa křesťanem/ Božího království pánem býti
poř. číslo	47
strana	113
nápěv	-
téma	písně o nejsvětější Trojici
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Když čas přijde dni soudnému
poř. číslo	122
strana	287
nápěv	jako: Ach můj smutku, má
téma	písně modlitební o dni soudném
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Když Kristus vinař vzáctný/ dolův z nebe stoupil
poř. číslo	68
strana	167
nápěv	jako: Gaudeamus pariter
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1639 – Kancionálník neb Písně katolické

incipit	Když umřel Gunebandus král/ z světa slávy v bídu se bral
poř. číslo	74
strana	198
nápěv	-
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1595 – „Kancionál aneb Písně historické“, kancionál Šimona Lomnického z Budče

incipit	Krásná růžičko bez trní/ štíte proti ráně morní
poř. číslo	119
strana	277
nápěv	-
téma	písně modlitební v čas moru
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1639 – Kancionálník neb Písně katolické

incipit	Kriste jenž jsi světlo i den/ zažeh od nás zlý noční sen
poř. číslo	110
strana	267
nápěv	jako: Christe, qui lux es
téma	písně modlitební, písně večerní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1559 – „Kancionál český ...“, tištěný, nenotovaný kancionál kněze Pavla Vorličného

incipit	Kristus Ježíš Nazaretský/ kterýž jest umřel za všechny
poř. číslo	26
strana	47
nápěv	jako: Resurgenti Nazareno
téma	písně o slavném a přeradosném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	bratr Martin Michalec
první výskyt písně – název pramene	1541 – „Kancionál Jana Roha“, tištěný notovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	Kristus příklad pokory/ Bůh náš milostivý
poř. číslo	12
strana	18
nápěv	-
téma	písně o umučení Pána našeho Ježíše Krista
autor/ překladatel/ upravovatel	Lukáš Pražský
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Kristus Syn Boží/ narodil se nyní
poř. číslo	6
strana	11
nápěv	-
téma	písně vánoční
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Léto chvíle této/ veselé vydává
poř. číslo	25
strana	45
nápěv	-
téma	Písně o slavném a přeradostném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Lidmila svatá milá/ rytířka nebeská
poř. číslo	75
strana	204
nápěv	jako: Přeukrutné mé neštěstí
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1595 – „Kancionál aneb Písně historické“, kancionál Šimona Lomnického z Budče

incipit	Máme v Pána Boha věřiti/ kterýž ráčil nebe stvořiti
poř. číslo	92
strana	240
nápěv	-
téma	písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1531 – („Písničky“), tištěný nenotovaný kancionál utrakvistického kněze Václava Miřínského

incipit	Maria Matko milosti/ rodičko dobrotivosti
poř. číslo	62
strana	156
nápěv	jako: Prozpěvujmež všickni
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1622 – „Písně katolické“ Jiříka Hlohovského

incipit	Milůj Pána Boha svého/ hned z celého srdce tvého
poř. číslo	85
strana	232
nápěv	-
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Minula noční hodina/ pokleknouc na kolena
poř. číslo	99
strana	252
nápěv	jako: Vzdejmež chválu
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1631 – „Kancionál“ vytištěný u Pavla Sessia

incipit	Na lůže jdouce/ Tobě se modlíme
poř. číslo	105
strana	260
nápěv	jako: Ač my to známe
téma	písně modlitební, písně večerní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1559 – „Kancionál český ...“, tištěný, nenotovaný kancionál kněze Pavla Vorličného

incipit	Nad přikázání šestero/ dvoje i to Desatero
poř. číslo	86
strana	232
nápěv	-
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Nastal nám den veselý/ z rodu královského
poř. číslo	5
strana	9
nápěv	-
téma	písně vánoční
autor/ překladatel/ upravovatel	Lukáš Pražský
první výskyt písně – název pramene	1451 ? – „Jistebnický graduál“, latinský notovaný rukopisný graduál z pol. 15. století obsahující soubor latinských a českých duchovních písní

incipit	Navštěv nás Duše Svatý
poř. číslo	42
strana	105
nápěv	jako: O lux beatissima re
téma	písně o seslání Ducha Svatého
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1501 – „Písničky ...“, nenotovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	Nebeský Pán ať by dokázal k nám/ dobrotu svou velikou
poř. číslo	18
strana	33
nápěv	-
téma	V Květnou neděli
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Nejmocnější Bože Otče vždycky svatý
poř. číslo	93
strana	242
nápěv	-
téma	Písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1559 – „Kancionál český ...“, tištěný, nenotovaný kancionál kněze Pavla Vorličného

incipit	Noc temnou přečkavše/ velicí i malí
poř. číslo	102
strana	254
nápěv	jako: Chval Boha člověče
téma	písně modlitební, písně ranní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1580 – „Písně nové ...“, tištěný notovaný katolický kancionál Šimona Lomnického z Budče

incipit	O Bože Otče/ světa Stvořiteli
poř. číslo	48
strana	118
nápěv	jako: Šebestiane, Boží mučedníku
téma	Písně o nejsvětější Trojici
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Ó dejž pokoj Hospodine/ za dnův našich milý Pane
poř. číslo	117
strana	275
nápěv	-
téma	písně modlitební za pokoj
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1631 – „Kancionál“ vytištěný u Pavla Sessia

incipit	Ó Pane Kriste smilůj se/ k nám jasnou tváří obrat' se
poř. číslo	116
strana	274
nápěv	-
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1631 – „Kancionál“ vytištěný u Pavla Sessia

incipit	Ó svatá milá Lidmilo/ Pánu Bohu se líbilo
poř. číslo	76
strana	209
nápěv	-
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1639 – Kancionálník neb Písně katolické

incipit	Ó veliká milost Syna Božího/ ráčil v světě trpěti mnoho
poř. číslo	15
strana	25
nápěv	-
téma	písně o umučení Pána našeho Ježíše Krista
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Ó všemohoucí Bože/ když se se kladem do lože
poř. číslo	107
strana	262
nápěv	-
téma	písně modlitební, písně večerní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	-

incipit	Ó všemohoucí Bože náš/ děkujeme tobě každý čas
poř. číslo	103
strana	257
nápěv	-
téma	písně modlitební, písně ranní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1587 ? – notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva od sv. Ducha v Hradci Králové

incipit	Otče Bože smilůj se/ ó Bože smilůj se
poř. číslo	29
strana	53
nápěv	-
téma	Písně na procesí a zvláště v křížové dni poutnické
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Otče Bože všemohoucí/ jenž jsi nám dal člověčenství
poř. číslo	49
strana	120
nápěv	-
téma	Písně o velebení Svátosti oltářní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1430 ? – „Jistebnický kancionál“, notovaný rukopisný liturgický sborník z přelomu 20. A 30. Let 15. Století obsahující soubor českých a latinských duchovních písní

incipit	Otče náš jenž jsi nás stvořil/ a za své syny oblíbil
poř. číslo	80
strana	219
nápěv	jako: Otče náš, jenž v nebi
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1622 – „Písně katolické“ Jiříka Hlohovského

incipit	Otče Náš jenžs na nebi/ těť každý tvor velebí
poř. číslo	81
strana	221
nápěv	jako: Modleme se Otci svému
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	Jan Rozenplut, Jiřík Hlohovský
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Otče náš milý Pane/ dejž nám Ducha Svatého
poř. číslo	95
strana	244
nápěv	-
téma	písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	Kliment Bosák
první výskyt písně – název pramene	1535 – „Písničky k náboženství křesťanskému ...“, tištěný nenotovaný kancionál protestantské sekty bratří habrovanských

incipit	Otče náš nejmocnější/ tebouť vše stvořeno
poř. číslo	112
strana	269
nápěv	jako: Vzdejme čest Bohu
téma	písně modlitební, písně před jídlem
autor/ překladatel/ upravovatel	bratr Martin Michalec
první výskyt písně – název pramene	1541 – „Kancionál Jana Roha“, tištěný notovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	Pamatuj člověče/ proč tě Pán Bůh stvořil
poř. číslo	87
strana	233
nápěv	-
téma	písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1559 – „Kancionál český ...“, tištěný, nenotovaný kancionál kněze Pavla Vorličného

incipit	Pane Bože buď při nás/ když budeme mřítí
poř. číslo	98
strana	248
nápěv	jako: Bože Otče, sesliž nám
téma	písně za dobré skonání, písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1471 ? – „Roudnický sborník“, rukopisný codex mixtus obsahující soubor českých nenotovaných duchovních písní

incipit	Po všem světě církev svatá/ ohněm lásky jsouc rozžatá
poř. číslo	66
strana	162
nápěv	-
téma	píseň o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Pod večer tvá čeládka/ co k slepici kuřátka
poř. číslo	106
strana	261
nápěv	jako: Pane Bože náš milý
téma	písně modlitební, písně večerní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Poděkujmež nyní/ Pánu Bohu na výsosti
poř. číslo	96
strana	245
nápěv	-
téma	písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1537 – „Vodňanský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva ve Vodňanech

incipit	Popřej nám milost k spívání/ Jezu Kriste
poř. číslo	31
strana	65
nápěv	-
téma	písně poutnické
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Poprosmež Svatého Ducha/ ať bychom byli pravé víry
poř. číslo	40
strana	101
nápěv	-
téma	Písně o seslání Ducha Svatého
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1585 ? – notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva od sv. Ducha v Hradci Králové

incipit	Poslán jest archanjel k Marii Panně
poř. číslo	2
strana	3
nápěv	Mirtitur Archangelus fidelis
téma	písně adventní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1471 ? – „Roudnický sborník“, rukopisný codex mixtus obsahující soubor českých nenotovaných duchovních písní

incipit	Pozdvihněm své mysli zhůru/ k nejvyššího Boha trůnu
poř. číslo	111
strana	268
nápěv	jako: Prozpěvujme všickni
téma	písně modlitební, písně před jídlem
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1541 – „Kancionál Jana Roha“, tištěný notovaný kancionál Jednoty Bratrské

incipit	Radůj se královno nebeská/ těš se Panno čistá
poř. číslo	32
strana	87
nápěv	-
téma	písně poutnické
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1622 – „Písně katolické“ Jiříka Hlohovského

incipit	Radůj se Panenko čistá/ Matko Pána Jezu Krista
poř. číslo	58
strana	144
nápěv	obecní notou
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Seslání Ducha Svatého/ slavíce den dnešní z daru Božího
poř. číslo	39
strana	100
nápěv	jako: Vzkříšení Spasitele
téma	Písně o slavnosti seslání Ducha Svatého na apoštoly
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1505 – „Franusův kancionál“ latinský notovaný rukopisný graduál obsahující rozsáhlý soubor latinských a českých duchovních písní

incipit	Stála matka litující/ v dřeva kříže plačící
poř. číslo	17
strana	32
nápěv	Stabat Mater dolorosa
téma	písně o umučení Pána našeho Ježíše Krista
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Stůjte lidé, vizte, čtete/ všemu rozumějte
poř. číslo	124
strana	295
nápěv	-
téma	písně modlitební, o posledním rozžehnutí
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1639 – Kancionálník neb Písně katolické

incipit	Stvořiteli Duše Svatý/ s Otcem Synem též podstaty
poř. číslo	41
strana	103
nápěv	jako: V moci moudrosti
téma	písně o seslání Ducha Svatého
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Svatý Václave vévodo české země
poř. číslo	69
strana	170
nápěv	-
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1471 ? – „Roudnický sborník“, rukopisný codex mixtus obsahující soubor českých nenotovaných duchovních písní

incipit	Svatý Vít jako jasná zř/ jsa ve třinácti letech stář
poř. číslo	72
strana	182
nápěv	-
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1595 – „Kancionál aneb Písně historické“, kancionál Šimona Lomnického z Budče

incipit	Svatý Vojtěch syn Slavníkův/ jeden z Božích mučedníkův
poř. číslo	70
strana	171
nápěv	-
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1595 – „Kancionál aneb Písně historické“, kancionál Šimona Lomnického z Budče

incipit	Tě Boha chválíme/ tě Hospodina vyznáváme
poř. číslo	46
strana	111
nápěv	jako: Te Deum laudamus
téma	písně o nerozdílné a nejsvětější Trojici Svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1501 – „Písničky ...“, tištěný nenotovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	Tři kráři znamenali/ hvězdu kterouž jsou viděli
poř. číslo	11
strana	16
nápěv	-
téma	písně vánoční
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Tuto svatou epištolu/ věrní slyšíc všichni spolu
poř. číslo	90
strana	238
nápěv	-
téma	písně při mši svaté
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1537 – „Vodňanský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva ve Vodňanech

incipit	Ukrutná smrt/ přehrozná smrt
poř. číslo	120
strana	281
nápěv	-
téma	písně o smrti
autor/ překladatel/ upravovatel	Jiřík Hlohovský
první výskyt písně – název pramene	1622 – „Písně katolické“ Jiříka Hlohovského

incipit	Umučení našeho Pána Jezu Krista
poř. číslo	14
strana	22
nápěv	jako: Patris sapientia
téma	písně o umučení Pána našeho Ježíše Krista
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1559 – „Kancionál český ...“, tištěný, nenotovaný kancionál kněze Pavla Vorličného

incipit	Umučení našeho Pána milostného
poř. číslo	16
strana	28
nápěv	-
téma	písně o umučení Pána našeho Ježíše Krista
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Utěšený nám den nastal
poř. číslo	20
strana	37
nápěv	-
téma	písně o slavném a přeradosném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1499 ? – Latinsko – český rukopisný kancionál s notovanými incipity použitých nápěvů

incipit	V moci, moudrosti/ dobrého chvalmež Boha
poř. číslo	78
strana	214
nápěv	-
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1501 – „Písničky ...“, tištěný nenotovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	V ony pominulé časy/ v české zemi vlasti naší
poř. číslo	73
strana	189
nápěv	-
téma	písně o svatých
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1595 – „Kancionál aneb Písně historické“, kancionál Šimona Lomnického z Budče

incipit	Ve jméno Boží kráčeje/ jeho milost požádejme
poř. číslo	97
strana	246
nápěv	-
téma	písně pocestných
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Veliká tvá láska Bože neobsáhlý/že nám dáváš k obraně své překrásné anjely
poř. číslo	79
strana	216
nápěv	jako: Vesel se této chvíle
téma	písně o andělech
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1522 – („Písničky ...?“), tištěný nenotovaný kancionál utrakvistického kněze Václava Miřínského

incipit	Věřím v Boha jednoho/ Otce všemohúcího
poř. číslo	83
strana	225
nápěv	jako: Modlme se Otci svému
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Věřmež v Boha jednoho/ Otce všemocného
poř. číslo	82
strana	223
nápěv	jako: Kristus příklad pokory
téma	písně modlitební
autor/ překladatel/ upravovatel	Rokycan Apostata, Jan Rozenplut ze Švarcenbachu, Jiřík Hlohovský
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál tj. sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Vesele zpívejme/ Boha Otce chvalme
poř. číslo	1
strana	1
nápěv	-
téma	písně adventní
autor/ překladatel/ upravovatel	Lukáš Pražský
první výskyt písně – název pramene	1501 – „Písničky ...“, tištěný nenotovaný kancionál Jednoty bratrské

incipit	Vesel se a plesej duše má milá/ těš se a raduj, neb jsi okusila
poř. číslo	52
strana	127
nápěv	jako: Vitam quae faciunt
téma	písně o velebné Svátosti oltární
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Vesel se Královno nebeská/ raduj se Matko Božská
poř. číslo	33
strana	92
nápěv	-
téma	písně poutnické
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1622 – „Písně katolické“ Jiříka Hlohovského

incipit	Veselým hlasem zpívejme/ narození pamatujme
poř. číslo	10
strana	14
nápěv	-
téma	písně vánoční
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Veselýť nám den nastal/ v němž Stvořitel zvítězil
poř. číslo	27
strana	49
nápěv	-
téma	písně o slavném a přeradosném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Vítej milý Jezu Kriste/ vítej synu Panny čisté
poř. číslo	50
strana	122
nápěv	Otče Bože všemohoucí, aneb obecní
téma	písně o velebné Svátosti oltářní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1471 ? – „Roudnický sborník“, rukopisný codex mixtus obsahující soubor českých nenotovaných duchovních písní

incipit	Vítej Pane Jezu Kriste/ narozený z Panny čisté
poř. číslo	55
strana	132
nápěv	-
téma	písně o velebné Svátosti oltářní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1639 – Kancionálník neb Písně katolické

incipit	Vítej sladký Těšiteli/ temnosti osvětiteli
poř. číslo	43
strana	107
nápěv	-
téma	písně o seslání Ducha Svatého
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1505 – „Franusův kancionál“, latinský notovaný rukopisný graduál obsahující rozsáhlý soubor latinských a českých duchovních písní

incipit	Vlasti má milá nebeská/ ó rozkoše Boží rajská
poř. číslo	123
strana	291
nápěv	obecní notou
téma	Písně modlitební o rozkoších rájských
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Vstalt' jest této chvíle/ ctný Vykupitel
poř. číslo	22
strana	41
nápěv	jako: Surgit in hac die
téma	písně o slavném a přeradosném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1455 ? – „Vyšehradský sborník“, notovaný rukopisný sborník liturgických zpěvů obsahující rozsáhlý soubor latinských a českých duchovních písní

incipit	Vstoupil jest Kristus na nebe/ dokonal zde práci
poř. číslo	38
strana	98
nápěv	jako: Ad honorem infant
téma	písně o na nebe vstoupení Pána Krista
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1531 – („Písničky ...“), tištěný nenotovaný kancionál utrakvistického kněze Václava Mířinského

incipit	Vzdejmež čest Bohu svému/ z jeho dobrodiní
poř. číslo	113
strana	270
nápěv	jako: Otče náš nejmocnější
téma	písně modlitební po jídle
autor/ překladatel/ upravovatel	bratr Martin Michalec
první výskyt písně – název pramene	1541 – „Kancionál Jana Roha“, tištěný notovaný kancionál Jednoty Bratrské

incipit	Vzdejmež chválu, děkování/ Pánu Bohu mocnému
poř. číslo	114
strana	271
nápěv	jako: Minula noční hodina
téma	písně modlitební po jídle
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1559 – „Kancionál český ...“, tištěný, nenotovaný kancionál kněze Pavla Vorličného

incipit	Vzkřikni zvučně hlasem chvály/ plesej srdcem i myslí
poř. číslo	65
strana	159
nápěv	-
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Vzkříšení Spasitele svého/chval každý člověk myslí veselou
poř. číslo	21
strana	40
nápěv	jako: Hoc festum vene
téma	písně o slavném a přeradostném Spasitele našeho Jezu Krista z mrtvých vstání
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1455 ? – „Vyšehradský sborník“, notovaný rukopisný sborník liturgických zpěvů obsahující rozsáhlý soubor latinských a českých duchovních písní

incipit	Vždycky se sluší modliti/ a nepřestávati
poř. číslo	109
strana	265
nápěv	jako: Ezechielis porta
téma	písně modlitební, písně večerní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1535 – „Písničky k náboženství křesťanskému ...“, tištěný nenotovaný kancionál protestantské sekty bratří habrovanských

incipit	Zdráva buď Maria Panno/ z nebes kvítku, čistá schráno
poř. číslo	61
strana	155
nápěv	jako: Zdráva jenž jsi pozdravená
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Zdráva jenž jsi pozdravená/ anjelem poslem od Boha
poř. číslo	3
strana	5
nápěv	-
téma	písně adventní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1517 – „Kolínský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Kolíně

incipit	Zdráva jsi Císařovno vši ctnosti/ víry, lásky i vši šlechtnosti
poř. číslo	60
strana	153
nápěv	-
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1631 – „Kancionál“ vytištěný u Pavla Sessia

incipit	Zdrávas Kněžno slavná/ choti nebes Pána
poř. číslo	4
strana	6
nápěv	-
téma	písně adventní
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Zdrávas Maria/ nebeská Královno
poř. číslo	64
strana	158
nápěv	-
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1631 – „Kancionál“ vytištěný u Pavla Sessia

incipit	Zdrávas nejsvětější Královno / milostí Trojice Svaté osvícená
poř. číslo	57
strana	143
nápěv	jako: Psáno v proroctví Syna
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1451 ? – „Jistebnický graduál“, latinský notovaný rukopisný graduál obsahující soubor latinských a českých duchovních písní

incipit	Zdrávas růže skvoucí/ Panno velmi krásná
poř. číslo	63
strana	157
nápěv	-
téma	písně o blahoslavené Panně Marii
autor/ překladatel/ upravovatel	Jiřík Hlohovský
první výskyt písně – název pramene	1622 – „Písně katolické“ Jiříka Hlohovského

incipit	Znej každý co máš věřiti/ o Těle, Krvi mysliti
poř. číslo	51
strana	123
nápěv	-
téma	písně o velebné Svátosti oltární
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1601 – „Kancionál to jest sebrání ...“, katolický kancionál Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu

incipit	Zvěstujem vám radost/ převelmi velikou
poř. číslo	8
strana	13
nápěv	-
téma	písně vánoční
autor/ překladatel/ upravovatel	-
první výskyt písně – název pramene	1538 ? – „Havlíčkobrodský kancionál“, notovaný rukopisný kancionál literátského bratrstva v Havlíčkově Brodě

PŘÍLOHA 2

Tabulka 2 – Zpěvníky, ve kterých se podařilo jednotlivé písně
Kancionálníku dohledat¹⁰²

„Jistebnický kancionál“	1430?
„Jistebnický graduál“	1451?
„Vyšehradský sborník“	1455?
„Roudnický sborník“	1471?
Latinsko – český rukopisný kancionál	1499?
„Písničky“, kancionál Jednoty bratrské	1501
„Franusův kancionál“	1505
„Kolínský kancionál“	1517
„Písničky...“, utrakvistický kancionál	1522
„Písničky křesťanské...“	1530
„Písničky...?“, utrakvistický kancionál	1531
„Písničky k náboženství křesťanskému“	1535
„Vodňanský kancionál“	1537
„Havlíčkobrodský kancionál“	1538?
„Kancionál Jana Roha“	1541
„Kancionál český“ Pavla Vorličného	1559
„Ivančický kancionál“	1564
„Písně nové...“, Šimona Lomnického z Budče	1580
kancionál literátského bratrstva od Sv. Ducha v Hradci Králové	1585?

¹⁰² Názvy zpěvníků a jejich dataci jsem čerpala ze soupisu M.-E. Ducreuxové (Ducreaux, Marie-Elizabeth, *Hymnologia bohemia 1522 -1764*, rkp. disertační práce, Université de Paris, 1981.), dále jsem pracovala také s digitálními databázemi *Hymnorum thesaurus Bohemicus* (*Hymnorum thesaurus Bohemicus*, Databáze českých duchovních písní z tištěné kancionálové produkce 16. – 18. století, [http://www.clavmon.cz/htb/], přístup 20. 7. 2016.) a *Melodiarium hymnologicum Bohemiae* (*Melodiarium hymnologicum Bohemiae*, [http://www.musicologica.cz/melodiarium/], přístup 20. 7. 2016.).

kancionál literátského bratrstva od Sv. Ducha v Hradci Králové	1587?
„Kancionál aneb písně historické...“ Šimona Lomnického z Budče	1595
„Kancionál tj. sebrání...“ Jana Rozenpluta za Švarcenbachu	1601
„Písně katolické“ Jiříka Hlohovského	1622
„Kancionál“ Pavla Sessia	1631
„Kancionálník neb písně katolické...“	1639

PŘÍLOHA 3 REJSTRÍK INCIPITŮ PÍSNÍ DLE POŘADÍ V KANCIONÁLNÍKU

1. Vesele zpívejme, Boha Otce chvalme – str. 1
2. Poslán jest archanjel k Marii Panně – str. 3
3. Zdráva jenž jsi pozdravená – str. 5
4. Zdravas Kněžno slavná – str. 6
5. Nastal nám den veselý – str. 9
6. Kristus, Syn Boží – str. 11
7. Již slunce z hvězdy vyšlo – str. 12
8. Zvěstujem vám radost – str. 13
9. In dulci jubilo, všickni se spívejme – str. 14
10. Veselým hlasem zpívejme – str. 14
11. Tři králi znamenali – str. 16
12. Kristus příklad pokory – str. 18
13. Jestit' psáno dávným rokem – str. 20
14. Umučení našeho Pána Jezu Krista – str. 22
15. Ó veliká milost Syna Božího – str. 25
16. Umučení našeho Pána milostného – str. 28
17. Stála matka litující – str. 32
18. Nebeský Pán – str. 33
19. Buoh všemohoucí – str. 35
20. Utěšený nám den nastal – str. 37
21. Vzkříšení Spasitele svého – str. 40
22. Vstalt' jest této chvíle – str. 41
23. Dnešního dne vstal Stvořitel – str. 43
24. Ej ten silný lev udatný – str. 44
25. Léto chvíle této – str. 45
26. Kristus Ježíš Nazaretský – str. 47
27. Veselýt' nám den nastal – str. 49
28. Jezu Kriste Vykupiteli – str. 51
29. Otče Bože, smiluj se – str. 53
30. Bože všemocný uslyš nás – str. 59
31. Popřej nám milost k zpívání – str. 65

32. Raduj se Královno nebeská – str. 87
33. Vesel se Královno nebeská – str. 92
34. Bože Otče z veliké milosti – str. 97
35. Vstoupil jest Kristus na nebe – str. 98
36. Seslání Ducha svatého – str. 100
37. Poprosmež Svatého Ducha – str. 101
38. Stvořiteli Duše Svatý – str. 103
39. Navštěv nás Duše Svatý – str. 105
40. Vítej sladký Těšiteli – str. 107
41. Duše Svatý Stvořiteli (Veni creator Spiritus) – str. 108
42. Hod slavný Ducha Svatého – str. 109
43. Tě Boha chválíme – str. 111
44. Kdo chce pravým jsa křesťanem – str. 113
45. Ó Bože Otče, světa Stvořiteli – str. 118
46. Otče Bože všemohoucí – str. 120
47. Vítej milý Jezu Kriste – str. 122
48. Znej každý co máš věriti – str. 123
49. Vesel se a plesej duše mám milá – str. 127
50. Chval Sione Spasitele, pochval vůdce – str. 128
51. Chval slavného jazyk lidský – str. 131
52. Vítej Pane Jezu Kriste – str. 132
53. Ježíši, sladká paměti – str. 136
54. Zdravas nejsvětější Královno – str. 143
55. Raduj se Panenko čistá – str. 144
56. Každého dne, chvály hodné – str. 146
57. Zdráva jsi Císařovno vši ctnosti – str. 153
58. Zdráva buď Maria Panno – str. 155
59. Maria Matko milosti – str. 156
60. Zdravas růže skvoucí – str. 157
61. Zdravas Maria nebeská Královno – str. 158
62. Vzkřikni zvučně hlasem chvály – str. 159
63. Po všem světě církev svatá – str. 162
64. Chvalmež Boha svého – str. 164
65. Když Kristus, vinař vzáctný – str. 167

66. Svatý Václave, vévodo české země – str. 170
67. Svatý Vojtěch syn Slavníkův – str. 171
68. Hospodine pomiluj ny – str. 182
69. Svatý Vít jako jasná zář – str. 182
70. V ony pominulé časy – str. 189
71. Když umřel Gunebaudus král – str. 198
72. Lidmila svatá milá – str. 204
73. Ó svatá milá Lidmilo – str. 209
74. Gestimula dalmátského krále – str. 210
75. V moci moudrosti dobrého chvalmež Boha – str. 214
76. Veliká tvá láska Bože neobsáhlý – str. 216
77. Otče náš jenž jsi nás stvořil – str. 219
78. Otče náš jenžs na nebi – str. 221
79. Věřmež v Boha jednoho – str. 223
80. Věřím v Boha jednoho – str. 225
81. Chceš-li křesťane plniti, vůli Boží – str. 226
82. Miluj Pána Boha svého – str. 232
83. Nad přikázání šestero – str. 232
84. Pamatuj člověče, proč tě Pán Bůh stvořil – str. 233
85. Hospodine všemohoucí – str. 235
86. A na zemi budiž pokoj dobré vůle všechněm – str. 237
87. Tuto svatou epištolu – str. 238
88. Buď tobě chvála Bože náš – str. 239
89. Máme v Pána Boha věřiti – str. 240
90. Nejmocnější Bože Otče vždycky svatý – str. 242
91. Bože Otče sesliž nám nyní Ducha Svatého – str. 242
92. Otče náš milý pane, dejž nám Ducha Svatého – str. 244
93. Poděkujmež nyní Pánu Bohu – str. 245
94. Ve jméno Boží krácejme – str. 246
95. Pane Bože buď při nás, když budeme mřiti – str. 248
96. Minula noční hodina – str. 252
97. Díky Bohu vzdejme, Králi nebeskému – str. 253
98. Aj vstávajíce již z tohoto lože – str. 253
99. Noc temnou přečkavše – str. 254

100. Ó všemohoucí Bože náš, děkujeme tobě každý čas – str. 257
101. Den se bílý ukazuje – str. 258
102. Na lůžce jdouce, tobě se modlíme – str. 260
103. Pod večer tvá čeládka – str. 261
104. Ó všemohoucí Bože, když se kladem do lože – str. 262
105. Děkujemeť obránce náš – str. 264
106. Vždycky se sluší modliti a nepřestávati – str. 265
107. Kriste jenž jsi světlo i den – str. 267
108. Pozdvihněm své mysli zhůru – str. 268
109. Otče náš nejmocnější, tebouť vše stvořeno – str. 269
110. Vzdejmež čest Bohu svému – str. 270
111. Vzdejmež chválu, děkování – str. 271
112. Bože Abrahamův, králi Pane pánův – str. 272
113. Ó Pane Kriste smilůj se – str. 274
114. Ó dejž pokoj Hospodine – str. 275
115. Hvězda jasná, Panna krásná – str. 276
116. Krásná růžičko bez trní – str. 277
117. Ukrutná smrt, přehrozná smrt – str. 281
118. Bože Otče náš toběť se modlíme – str. 286
119. Když čas přijde dni soudnému – str. 287
120. Vlasti má milá nebeská – str. 291
121. Stůjte lidé, vizte, čtěte – str. 295